

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства**

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

_____ Дудник І.М.
« ____ » _____ 2021 р.

**ДИПЛОМНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)**

ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «МАГІСТР»

на тему:

**ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНА
РЕКРЕАЦІЙНА СИСТЕМА ПОДІЛЛЯ**

Виконавець: здобувач вищої освіти групи Т212Мз **Зозуляк Олена Володимирівна**

Науковий керівник: д. геогр. н., професор кафедри міжнародного туризму та країнознавства **Дудник Іван Миколайович**

Нормоконтролер: _____
(підпис)

Борисюк Оксана Анатоліївна
(П.І.Б.)

КИЇВ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародного туризму та країнознавства
Спеціальність: 242 «Туризм»
ОПП: «Туризмознавство»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Дудник І.М

« ____ » _____ 2021р.

ЗАВДАННЯ НА ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ Зозуляк Олени Володимирівни (П.І.Б. випускника)

1. Тема роботи «Лікувально-профілактична рекреаційна система Поділля» затверджена наказом ректора № 2130 /ст від «04» жовтня 2021 р.

2. Термін виконання роботи: з «11» жовтня 2021 р. по «21» грудня 2021 р.

3. Вихідні дані роботи: При написанні дипломної роботи у якості джерельної бази використовувалися нормативно-правові документи, зокрема, Закон України «Про туризм», дані офіційної статистики, статті зі спеціалізованих періодичних видань, в яких досліджено специфіку надання рекреаційних послуг та мережу Інтернет.

4. Зміст пояснювальної записки:

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні засади дослідження регіональних рекреаційних систем

РОЗДІЛ 2. Аналіз функціонування лікувально-профілактичної системи Поділля

РОЗДІЛ 3. Проблемно-прогнозна оцінка розвитку Лікувально-профілактичної системи Поділля

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: Таблиця 1.1 Базові визначення рекреаційної послуги, Таблиця 1.2 Класифікація видів рекреаційних послуг, Таблиця 1.3 Законодавчі акти та їх види, які регулюють сферу рекреації в Україні, Рис 1.1. Різновиди послуг в рекреаційній сфері, Рис. 2.1 Соціально-культурний ресурсний каркас території Подільського туристичного району, Рис. 2.2 Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО на мапі Подільського рекреаційного району та кандидати на їх включення, Рис. 2.3 Бальнеологічні рекреаційні ресурси Подільського району, Рис. 2.4 Кліматичні курорти Подільського рекреаційного району, Рис. 2.5 Курорти Подільського району та їх спеціалізація.

6. Календарний план-графік

№ з/п	Завдання	Термін Виконання	Відмітка про виконання
1.	Проаналізувати літературні та інші джерела з проблеми дослідження.	04.10 – 10.10 2021 р.	Виконано
2.	Обґрунтувати об'єкт, предмет дослідження, сформулювати завдання і мету. Написати вступ.	11.10 – 16.10 2021 р.	Виконано
3.	Проаналізувати різноманітні джерела інформації щодо теоретичних основ дослідження рекреаційних систем. Написати перший розділ.	17.10 – 02.11 2021 р.	Виконано
4.	Проаналізувати особливості та характеристики лікувально-профілактичної системи Поділля. Написати другий розділ роботи.	03.11 – 13.11 2021 р.	Виконано
5.	Виявити основні проблеми та перспективи розвитку лікувально-профілактичної системи Поділля.	16.11 – 20.11. 2021 р.	Виконано

	Написати третій розділ роботи та висновки		
6.	Узагальнити результати проведеного дослідження, сформулювати висновки	23.11 – 30.11 2021 р.	Виконано
7.	Підготувати доповідь на попередній захист, розробити демонстраційні матеріали.	01.12 – 07.12 2021 р.	Виконано
8.	Провести роботу над зауваженнями після попереднього захисту дипломної роботи.	08.12 – 15.12. 2021 р.	Виконано
9.	Захист дипломної роботи.	21.12.2021 р.	

7. Дата видачі завдання: «11» жовтня 2021 р.

Науковий керівник дипломної роботи _____ Дудник І. М.
(підпис керівника) (П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Зозуляк О.В.
(підпис випускника) (П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «**Лікувально-профілактична рекреаційна система Поділля**»: 62 сторінки, 9 рисунків, 3 таблиці, 26 використаних літературних джерела та 12 додатків.

Об'єкт дослідження – специфіка надання рекреаційних послуг.

Предмет дослідження – Подільський рекреаційний район.

Мета дослідження – розгляд та аналіз лікувально-профілактичної рекреації Подільського рекреаційного району.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- проаналізувати існуючу класифікацію рекреаційних послуг;
- дослідити основні рекреаційні системи району, їх спеціалізацію, можливості подальшого рекреаційного освоєння території району;
- охарактеризувати основну систему організації надання рекреаційних послуг профспілкового санаторію «Хмільник»;
- виявити проблеми і обґрунтувати перспективи надання рекреаційних послуг Подільського району.

Методи дослідження. Були використані методи: метод теоретичного узагальнення, системного підходу, аналізу, статистичний та картографічний методи.

Інформаційними джерелами при написанні роботи були досліджені праці вітчизняних вчених, статистичні дані, Інтернет-ресурси, сайти промоції національних курортів - hmilnyk.in.ua та ін.

Наукова новизна роботи полягає у аналізі та узагальненні базових регіональних рекреаційних систем, зокрема Подільського регіону. Статистичні дані, графіки, таблиці та діаграми можна використовувати як навчальний матеріал.

РЕКРЕАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ, РЕКРЕАЦІЙНА ПОСЛУГА, РЕГІОНАЛЬНА РЕКРЕАЦІЙНА СИСТЕМА, ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНІ ЗАХОДИ, ВНУТРІШНІЙ ТУРИЗМ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ТУРИЗМ, РОЗВИТОК, КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ, ТЕНДЕНЦІЇ, ПЕРСПЕКТИВИ

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ СИСТЕМ.....	8
1.1. Сутність та специфіка регіональних рекреаційних систем.....	8
1.2. Рекреаційні послуги та їх правове забезпечення.....	15
1.3. Методичні засади дослідження регіональної рекреаційної системи.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЛЯ.....	23
2.1. Чинники та передумови розвитку.....	23
2.2. Структурно-динамічні характеристики.....	30
2.3. Територіальна структура.....	32
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНО-ПРОГНОЗНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЛЯ.....	34
3.1. Проектування туризму на базі санаторного комплексу Хмільник.....	34
3.2. Суперечності та проблеми розвитку.....	40
3.3. Обґрунтування ефективних напрямків лікувально-профілактичної діяльності.....	43
ВИСНОВКИ.....	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	47
ДОДАТКИ.....	50

ВСТУП

Однією з важливих потреб людини, яка надає повноцінне психологічне та фізіологічне існування, є відпочинок. Так, людина має можливість відновити свої фізичні й моральні сили, що як наслідок, позитивно вплине на загальне самопочуття.

Актуальність теми дипломної роботи «Лікувально-профілактична рекреаційна система Поділля» обумовлена тією роллю, що відіграє рекреаційно-туристичний комплекс Подільського району у розвитку рекреації, у залученні рекреантів саме в цей район, просування рекреаційного продукту даного регіону. Питання організації надання лікувально-профілактичних рекреаційних послуг були висвітлені у наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених.

Метою дипломної роботи є розгляд та аналіз лікувально-профілактичної рекреації Подільського рекреаційного району.

Об'єктом дослідження є специфіка надання рекреаційних послуг, предметом дослідження є Подільський рекреаційний район.

Досягнення поставленої мети передбачається виконанням наступних завдань:

- проаналізувати існуючу класифікацію рекреаційних послуг;
- дослідити основні рекреаційні системи району, їх спеціалізацію, можливості подальшого рекреаційного освоєння території району;
- охарактеризувати основну систему організації надання рекреаційних послуг профспілкового санаторію «Хмільник»;
- виявити проблеми і обґрунтувати перспективи надання рекреаційних послуг Подільського району.

Дипломна робота ґрунтується на використанні загальних методів дослідження. У ході написання роботи використовувалися метод теоретичного узагальнення, системного підходу, аналізу, статистичний та картографічний методи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РЕКРЕАЦІЙНИХ СИСТЕМ

1.1. Сутність та специфіка регіональних рекреаційних систем

Рекреаційна діяльність надзвичайно різноманітна, із становленням суспільства вона видозмінюється, утворюючи міжгалузевий комплекс. Поняття рекреаційного комплексу трактується як «сукупність галузей і видів економічної діяльності, які забезпечують рекреаційними послугами населення країни, регіону, міста та створюють необхідні передумови для нормального функціонування рекреаційно-туристичного господарства» [23, с.426]. Рекреаційний комплекс є структурою територіальної організації рекреаційної діяльності, яка означає, за формулюванням О.І.Шаблія, взаєморозташування (взаєморозміщення) об'єктів у двовимірному просторі, наявність просторових зв'язків між розташованими у межах земної поверхні об'єктами, існування територіальних утворень (формувань, поєднань, систем, структур) [26, с.17].

Загалом, термінологічне коло рекреаційної сфери потребує проведення аналізу таких ключових понять, як «рекреація», «послуга», та «рекреаційна послуга», які є основоположними в межах даної курсової роботи. Існує чимало визначень поняття «послуга». Характеризуючи їх, є можливість виділити декілька способів трактувань: 1) «послуга» як дія, яка є корисною для оточуючих; 2) «послуга» як кінцевий результат роботи компанії. Діяльність галузей сфери послуг спрямована на забезпечення постійно зростаючих потреб населення та на підвищення рівня і якості його життя [3].

На думку вченого О. Кифяка, сферу рекреаційних послуг містить в собі сукупність підприємств, що пропонують послуги, базуючись на використанні природних ресурсів, матеріальних і духовних потреб суспільства, послуг

розміщення, харчування, транспортного обслуговування, організація екскурсій, візитів до об'єктів культурної спадщини, спорту, відпочинку і розваг та продукція виробництв різних галузей господарства, яка користується попитом рекреантів та дозволяє створення матеріально-технічної бази сфери рекреації [7].

Виходячи з цього, рекреаційні послуги, за твердженням В. Дубровського, - це послуги, які базуються на відновленні сил, збереженню здоров'я людей, проведенням вільного часу.

На мою думку, об'єктивним є також визначення рекреаційної послуги запропоноване Н. Мандюк, як певного продукту, яку пропонують рекреантові на спеціалізованих місцях на невідомій раніше території, у вільний від роботи час, за для відновлення психологічного стану та фізичних сил, досягнення бажаного рівня нових знань.

Також у наукових виданнях зустрічається велика кількість визначень рекреаційної послуги (див. додаток А).

Разом з цим, для рекреаційної послуги характерні особливі ознаки [27]:

1. Невідчутність послуг. Послуга може бути оцінена лише після того, як вона була повноцінно здійснена. До цього часу її неможливо побачити чи охарактеризувати.
2. Нерозривність виробництва і споживання рекреаційних послуг. За для отримання рекреаційних послуг, рекреант повинен знаходитись у місці, де вони можуть надаватись. (спеціальний санаторний комплекс, готель, розважальний центр тощо).
3. Мінливість рекреаційних послуг. Можна пояснити це тим, що не можна з точністю повторити обслуговування, спілкування під час надання послуги.
4. Нездатність рекреаційних послуг до збереження і накопичення.

Рівень успішного надання рекреаційних послуг може змінюватись залежно від потужностей виробництва рекреаційних послуг, спричинених певним переліком чинників, що впливають на попит громадян на рекреаційні послуги: специфічні, універсальні, внутрішні [11].

Можна назвати специфічні чинники такими, що можуть створити абсолютно новий характер попиту, внести зміни у структуру. Як правило, специфічні чинники стають помітними у час, коли стаються суттєві зміни в повсякденній людській діяльності.

Універсальні чинники, визначають потреби населення у відпочинку, незважаючи на рівень економічного розвитку населення.

Універсальні чинники поділяються: економічні, соціально-політичні, психологічні, природнокліматичні, національні, професійні.

Імплементация ринкових відносин внесло зміни в сталу модель дії універсальних чинників масштаби попиту населення. Головними стають чинники регіонального значення, особливості яких розділяються за адміністративними одиницями, виробничими компаніями та кластерами, галузями застосування, у відповідності до платоспроможним групам осіб.

Внутрішні чинники, як і універсальні чинники, досить різноманітні та численні. Як наслідок, дані чинники властиві як до внутрішнього середовища компаній, їх вплив на попит може регулюватись від стратегії компанії.

Існують такі чинники внутрішнього середовища компанії [36]:

- спеціалізація комплексу: кардіологічний, неврологічний, змішаний та ін.;
- кількість місць в закладах: середньорічна \ максимально допустима;
- укомплектованість різноманітними спеціалізованими департаментами;
- тривалістю перебування,
- ціноутворення послуги;
- кількість фахівців сфери охорони здоров'я та персоналу загалом,
- доступність раціону харчування (вартість, різноманітність страв тощо);
- санітарно-технічні показники підприємстві (число споруд та їх стан, водопостачання та водовідведення);
- показники якості площі об'єкту,
- майбутні шляхи вдосконалення тощо.

Рекреаційний продукт – кінцевий продукт виробничої діяльності, що нараховує декілька складових:

- 1) стадія первинних виробничих витрат: земельний фонд, водні та лісові ресурси, будівельні матеріали, джерела теплової енергії;
- 2) стадія проміжних витрат: готельні комплекси, транспортне забезпечення, паркові насадження, рекреаційні центри, торгівельні вузли.
- 3) стадія проміжних результатів: екскурсійне обслуговування, подарункова продукція, заклади харчування, різноманітні заходи;
- 4) стадія кінцевих результатів: відновлення сил, надання освітніх послуг, знайомства, позитивні моменти.

Існує три основних складових рекреаційних послуг [30]:

- складові природи та культури, завдяки яким об'єкт набуває атрактивності і є базовим складником рекреаційної послуги;
- устаткування (спорядження є визначальним у показнику масштабності наданих послуг);
- доступність, що визначається кількісним складом автомобільного сполучення, відстань від інших населених центрів, стан інфраструктури.

Для ринку рекреаційних послуг характерні такі особливості [8]:

1. Низька швидкість розвитку галузі рекреації, що спричинені незадовільним рівнем економічного розвитку, зменшенням виділення коштів на державні програми, недостатній рівень купівельної спроможності громадян, підвищенням цін на послуги відпочинку та розваг;
2. Великі неточності у нормативно-правовій базі, що негативно впливає на більшення обсягів наданих послуг та їх різноманітності;
3. Низьке внутрішнє конкурентне середовище, спричинена певним переліком природничих ресурсі у користуванні визначених спеціалізованих рекреаційних комплексів;
4. Висока конкуренція зі сторони іноземних рекреаційних комплексів та підприємств.

Можна також додати, що ринок рекреаційних послуг надзвичайно диверсифікований і займає велику кількість супутніх підприємств. Доцільно навести наступний розподіл [9]:

1. Відповідно до видів рекреації: санаторно-курортний (кліматолікування, бальнеологія, грязелікування); оздоровчий (купально-пляжний, прогулянковий); спортивний (туристичний, мисливський, гірськолижний, водний, альпінізм, та ін.); пізнавальний.
2. За видом подорожі: ринок індивідуального туризму; ринок групового туризму.
3. За географічним чинником: внутрішньорегіональний; національний; міжнародний.
4. За характером організації: організований; самодіяльний.
5. За особливостями маркетингової діяльності: цільовий – дозволяють задовольнити цілі основних підприємств; безплідний – з недостатнім рівнем наявних ресурсів; основний – ключова частина продажів місцевого туристичного продукту; додатковий – певна частина рекреаційних послуг; зростаючий – потенційно досягнутий кращих умов для масштабів продажу; пошировий – мінливий ринок, є ймовірність цільового або ж неперспективного.

Ринок рекреаційних послуг може бути класифікованим за якісною оцінкою [3]:

1. Потенційний ринок – десять відсотків від загального ринку, кількість осіб, які зацікавлені у придбанні.
2. Реальний ринок охоплює осіб, що мають бажання скористатися конкретною рекреаційною послугою, є платоспроможними і мають доступ до одержання цих послуг. Загалом він складає сорок відсотків від потенційного ринку.
3. Кваліфікований ринок – число осіб, які володіють можливостями придбати рекреаційну послугу. Цей ринок налічує двадцять відсотків від потенційного.
4. Обслуговуваний ринок – ймовірні рекреанти, які здатні обирати необхідні їм послуги із переліку. Зазвичай, вони купують послуги повторно.
5. Освоєний ринок – частка осіб, обирають вже відомі послуги. Вона налічує п'ять відсотків від потенційного ринку, а також п'ятдесят відсотків від обслуговуваного.

На думку В. Новикової, питання класифікації рекреаційних послуг змінюється залежно від різновиду рекреаційної господарської діяльності певної економічної галузі. Так як наразі існують певні недоліки у даному процесі було подано окремий поділ наявних послуг згідно з їх ознак (див. додаток Б) [29].

Таблиця 1.1.

Рекреаційні послуги можна також класифікувати за такими категоріями

Відповідно до видів діяльності рекреантів і часового обмеження на їх здійснення:			
туристські	екскурсійні	культурно-дозвіллеві	курортно-профілактичного лікування та оздоровлення
За місцем організації:			
послуги санаторно-курортних установ, пансіонатів, будинків відпочинку, туристичних баз (лікування профілактика, відновлення)	послуги, організовані в межах урбанізованих територій (задоволення щоденних, тижневих рекреаційних потреб, здійснення відпочинку у вихідні дні, тощо)	послуги устав природно-заповідного фонду (рибальство, мисливство, утилітарні види рекреаційної діяльності)	
За функціональним призначенням:			
курортно-лікувальні та профілактично-оздоровчі	культурно-пізнавальні та культурно-розважальні	культурно-освітні та розвиваючі, спортивно-оздоровчі;	організації професійно-ділової рекреації; організації промисельної рекреації; організації сільського туризму; розважальні;
Залежно від задіяння в рекреаційній та інших сферах господарства			
цільові (послуги туроператорів і турагентів, лікувально-оздоровчих, культурно-освітніх, культурно-пізнавальних, розважальних закладів)		нецільові (транспортування, розміщення, харчування, побутового, інформаційно-рекламного, банківсько-страхового обслуговування тощо)	
За фінансовими витратами			
платними (плата за рекреаційні послуги може бути повною або частковою)		безкоштовними	

Джерело: складено за [16]

Таким чином можна зазначити, що галузь рекреаційних послуг, на думку В. Павлова, містить особливі чинники для рохвитуку, які визначаються особливостями

продукту; цінова диверсифікація та рентабельність послуг, урізноманітнення потрібних витрат у зв'язку з певними характерними особливостями, істотна вага попиту у становленні, часових розбіжностей у роботі певних комплексів. Галузь рекреаційних послуг відверто засвідчує їх поділ, надає вектор розвитку у суспільстві (див. додаток В).

Рекреація і туризм – провідні сектори обслуговування у світі, фактори економічного та соціального зростання, турбота про довкілля та об'єкти історичного надбання.

Надзвичайно суттєвим є вплив рекреації та туризму на економіку, соціальне життя соціуму. Функції туристично-рекреаційної галузі диверсифікуються такими провідними групами: медико-біологічні; соціально-культурні; економічні; політичні [3].

Таблиця 1.2

Функції туристично-рекреаційної галузі

Медикобіологічна функція (санаторно-курортне лікування й оздоровлення)	відновленні фізичних і духовних сил, подальшому оздоровленні людини
Соціально-культурна функція	культурні, духовні потреби населення, потреби пізнання в найширшому значенні
Соціально-економічна функція	відтворення робочої сили, яке прискорює зростання продуктивності праці та підвищення ефективності виробництва
Суспільно необхідна функція	максимальне задоволення потреб населення в оздоровленні, лікуванні, відпочинку, духовному та фізичному розвитку

Джерело: складено за [3]

Соціально-економічна ефективність діяльності рекреації та туризму визначається ступенем відновлення сил, а також – актуальним положенням рекреації і

туризму та перспективи реалізації подальших планів .

Туризм багатьма чинниками змінює звичне життя місцевого населення, його матеріальні цінності та ментальний стан, бажання та прагнення. На територіях, де туризм широко поширений, а кількість рекреанців перевищує кількість містян, а їх рівень розвитку суспільства майже на співпадає, туризм не може особливо спричинити на суттєві зміни. Тим не менш, збільшення туристичних потоків в масштабних розмірах може спричинити до суттєвих змінах місцевого побуту, традицій та звичаїв[5].

1.2. Рекреаційні послуги та їх правове забезпечення

У нашій країні для ведення рекреаційної діяльності властиве зменшення масштабів доступних для користування послуг, періодичне зростання цін, поступове зменшення цінності об'єктів, застосування природничих об'єктів в господарчих цілях. В Україні надзвичайно великий потенціал до рекреації, саме тому необхідно вдосконалювати шляхи їх розвитку.

Наразі становлення регулюється державою на регіональними центрами. Успішним вектором розвитку, що через певний часовий проміжок повинен переважати, є самовдосконалення яке з часом повинен домінувати, є саморозвиток виробничих комплексів. Базовими складовими державного контролю ринку рекреаційних послуг можна вважати [1]:

- нормативно-правові заходи, що здійснюються у правовому полі, а саме – законодавчих актах, правилах, нормах;
- планування стратегічних державних програм;
- Антимонопольні заходи, інвестиції, фінансова грамотність.

Складовими розвитку (менеджменту, макркетингу, стратегічного мислення, здійснення інвестицій) повинні досягнути усіх ключових цілей компанії – отримання прибутку, надання якісних послуг, рентабельність виробництва.

Основною ціллю актуальних регіональних управлінських систем слугує наявність сприятливих можливостей для ефективного функціонування цілих одиниць та ринку загалом. Їм довірено характеристику потенційних можливостей рекреаційних потреб, контроль інформаційної діяльності, правове регулювання, управління пнаданням рекреаційних послуг в регіоні. Покращення системи управління має здійснюватись за міжнародними стандартами і забезпечувати аналіз та контроль рекреаційної галузі, зважаючи на усі соціально-екномічні та інформаційні чинники для уникнення монополізації. З ціллю систематизації діяльності рекреаційних установ та приєднання певної території до міжнародного простору потрібно виконати класифікаційний поділ послуг рекреаційної сфери.

Головним чинником розвитку розвитку виробничої діяльності у галузі рекреації слугує нормативно-правове регулювання, що б повністю характеризувало важливість соціально-економічних та екологічних небезпеки.

Серед документів, які визначають норми ведення рекреаційної діяльності, необхідно вказати наступні постанови Верховної Ради України:

Нормативно-правове забезпечення рекреаційною діяльністю

- «Про впорядкування управління природними, біосферними заповідниками та національними природними парками»
- «Про впорядкування управління заповідниками та національними природними парками»
- «Про Програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні»
- «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»
- «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки»
- «Про підсумки парламентських слухань про стан та перспективи розвитку туризму в Україні»
- «Про інформацію Кабінету міністрів України про здійснення державної політики щодо виконання законів України «Про природно-заповідний фонд України»
- «Про охорону культурної спадщини» та про дотримання посадовими особами вимог чинного законодавства стосовно Національного заповідника «Хортиця» й інших історико-культурних заповідників і об'єктів природно-заповідного фонду»
- «Про інформування громадськості з питань, що стосуються довкілля»

Джерело: складено за [3]

Нормативно-правове забезпечення виконання рекреаційної діяльності містять багато правил, які визначають взаємовідносини, зокрема важливими є господарські та екологічні норми з розумінням впливу на природні ресурси території. Разом з тим господарсько-правовий та еколого-правовий контроль надання рекреаційних послуг характеризується складними процесами, які гальмують її розвиток.

Останнім часом узгожувалось багато нормативно-правових актів, відбулись певні зміни, що демонструє розуміння органів влади про доцільність вирішення

проблемних питань. Проте відсутність загальної стратегії у цій галузі не дозволяє цілком покращити її характеристики.

Варто також зазначити, що правове забезпечення виконується на підставі Земельного Кодексу України, Господарського та Цивільного Кодексу України, Податкового Кодексу України, Законів України «Про туризм», «Про курорти», «Про природно-заповідний фонд України» (див. додаток Г).

Підприємства рекреаційної галузі необхідна повна реконструкція, з метою збільшення кількості відвідувань, рівня надання послуг, гучкості, збільшення асортименту наявних послуг. Удосконалення галузі рекреації та відпочинку, являє собою модернізацію санаторних комплексів, перебудову рекреаційних центрів, доповнення екскурсійних маршрутів, удосконалення надання додаткових послуг

Налагоджування процесу індивідуального відпочинку, дає змогу задовольнити потреби забезпечених рекреантів, має бути повністю відповідною усім світовим стандартам якості. Зокрема, будівництво інноваційних комплексів для оренди або продажу, організація індивідуального підходу до обслуговування.

У наш час дуже важливим є збільшення якісних характеристик рекреаційного підприємництва. Ціноутворення повинно відповідати усім встановленим нормам, імплементація нових форм рекреаційного підприємництва, а саме – будинків для відпочинку, курортних та санаторних комплексів, розважальних центрів, розвиток нових туристичних підприємств.

Якість інвестиційної політики держави є визначальною впродовж становлення ринкових відносин. Під час аналізу фінансового забезпечення сектору варто знаходити різноманітні способи до фінансування, залежно від їх характерних ознак.

Дуже ефективною є співпраця з іноземними партнерами, для цього необхідне: пільгова система податків та митних правил, стала нормативно-правова база, взаємовигідна співпраця та готовність до відкритого діалогу між сторонами. Одним з проявів цього можуть слугувати інвестиції у спорудження нових рекреаційних центрів або ж рекреаційних комплексів, утворення підприємств, вдосконалення рекреаційних

зон. Ключовим завданням для вдосконалення рекреаційної інфраструктури можна вважати відповідність її показників світовим стандартам якості. Мається на увазі стан доріг, транспорту, наявність готельних комплексів, комунікацій.

Забезпечення якісними кадрами відповідає певним заходам, зокрема створенням спеціалізованих напрямів навчання при вищих навчальних закладах, спеціалізованих школах. Існує необхідність в кваліфікованих фахівцях, що здаті надавати високий рівень обслуговування та спілкування з рекреантами. У даному напрямі дуже важливим є міжнародне партнерство.

Для досягнення високого рівня розвитку рекреаційних послуг потрібно започаткувати актуальну маркетингову політику, цікаву для споживача, що буде просувати інтеграцію ринку послуг з регіонального сектору у міжнародний. Потрібно збільшувати кількість видань рекламної продукції, таргетних систем, цікавого та перспективного до встановлення рекламно-інформаційного матеріалу, проведення заходів із залученням лідерів думок, фахівців туристичної галузі, участь у виставках, конференціях, зборах. Ці процеси дадуть змогу швидше налагодити прихід інвестицій у національний ринок.

Важливе місце займає питання економіко-правового регулювання. Необхідно здійснити повний аналіз нормативно-правової бази щодо сервісних стандартів, обслуговування у закладах розміщення, догляд за культурно-історичними пам'ятками та навколишнім середовищем. Усунення недоліків у даних секторах надасть можливість удосконалити рівень надання рекреаційних послуг для туристів.

Це спричинить наступні позитивні зміни:

- переорієнтацію діяльності рекреаційних закладів в умовах ринку
- запровадження прогресивних шляхів, форм і методів стимулювання розвитку рекреаційного підприємництва
- підтримку малого і середнього бізнесу
- створення сприятливого клімату для залучення інвестицій
- використання передового вітчизняного та зарубіжного досвіду господарювання в рекреаційній сфері

Контроль за кошторисом та фінансами в рекреаційній сфері повинен містити спеціальні інвестиційні проекти, податкові процеси та ціноутворення. У наш надходження коштів до рекреаційної галузі повинен бути встановлений за рахунок:

- надходжень з державного та регіональних бюджетів;
- коштів іноземних інвесторів;
- особистих коштів підприємців;

Капітал державного бюджету подається для фінансування найбільш ефективних та цільових стратегій розвитку рекреаційної інфраструктури. Кошти регіонального бюджету залучаються для створення спеціальної стратегії розвитку рекреаційної інфраструктури та рекреаційного господарства, будівництво нових центрів та зон.

Інвестиції місцевих банків малодоступні, тому вартоздійснювати цільову кредитну політику, налагоджену на збереження підприємництва в рекреаційній галузі. Провідним фактором у перспективі здійснення фінансового забезпечення розвитку рекреаційної сфери є самофінансування.

Для галузі рекреації властиве залучення механізмів цінового регулювання з механізмами державного регулювання цін. Наразі розвитку економіки ціноутворення відбувається під дією негативних умов:

- зменшення можливості придбання товарів та послуг, і як наслідок – відсутність контролю за ціноутворенням;
- прогалини в управлінні конкуренцією, як результат існує різниця між ціною і вартістю;
- введення локальних систем цін.

Тому ціна в таких умовах не може бути складовою системи саморегулювання. Податки повинні забезпечити надходження доходів у бюджет регіону і розвиток рекреаційних підприємств. Розширення рекреаційної галузі загалом характеризується суспільно-економічною системою, складовою якої вона є. Тому зміни в цій системі прагнуть інноваційних рішень, стратегічних і тактичних, в організації, управлінні, фінансуванні рекреації у відповідності до її ієрархічної схеми.

1.3. Методичні засади дослідження регіональної рекреаційної системи

Визначення основних складових територіального-рекреаційного господарства є важливим, багатограним процесом. Характеристика методичних прийомів є надзвичайно необхідним вектором суспільно-географічного аналізу складових і територіальної організації туристичного комплексу будь-якої території. Методичні положення вивчення регіонального туристсько-рекреаційного господарства, що описані у наукових джерелах, стосуються лише певних особливостей і не відносяться до вивчення рекреаційного комплексу загалом, це спричиняє суттєвий вплив на вибір характеристики та аналізу складників, аналізу та синтезу їх у складі внутрішнього та зовнішнього зон впливу. Якщо ж не обговорювати дані недоліки, ми не матимемо можливості покращити взаємовідносини та спеціалізацію між різними складовими рекреаційного господарства.

Дане дослідження рекреаційного комплексу містить наступні методологічні і методичні положення:

1. Рекреаційне господарство, як системне утворення, має свою структуру, яка може розглядатися у функціональнокомпонентному, функціонально-територіальному та організаційно-територіальному аспектах.
2. Кожна структура має об'єктивний характер і елементи її не можна встановлювати довільно, оскільки вони формуються на основі дії ринкових, ресурсних, організаційних та виробничих закономірностей та існують реально.
3. Формування і розвиток складових кожної структури є динамічним процесом, який удосконалюється в просторовочасовому аспектах і повинен задовольняти мету рекреаційної діяльності.
4. У рекреаційному господарстві характерна підпорядкованість окремих структурних елементів, зокрема функціонально-територіальної структури і відособленість функціонально-компонентної, що пов'язано із специфікою, його ресурсною основою та ринковим попитом.
5. Первинними елементами територіального-рекреаційного господарства є рекреаційні підприємства, сукупність яких формує загальну структуру і визначає конкретні структури комплексу.

Дослідження рекреаційного господарства варто здійснювати впродовж декількох послідовних кроків. На початку – характеризується теоретична база дослідження рекреаційного господарства та його структури. З цією метою здійснюється аналіз усіх супутніх матеріалів. Досліджується структура, основні показники, функціональні особливості рекреаційного господарства.

Повинні бути визначені галузеві елементи рекреаційного господарства, зокрема місткість рекреаційної площі, взаємозалежність різноманітних галузей та бажань рекреантів. Взаємозалежність декількох складових визначають певні кожного зі складових рекреаційного господарства, а саме - ресурсного забезпечення території, особливості використання турпродукту, закінчення надання туристичної послуги. Це явище має назву цилку, зокрема рекреаційного циклу. Він застосовується не лише як метод аналізу повноти галузевої структури, але і як форма територіальної організації рекреаційного господарства.

Надзвичайно важливим є роль в суспільно-географічних дослідженнях характеристика територіальної структури. Іноді її називають функціонально-територіальною структурою. Це дає змогу проаналізувати зв'язок між між рекреаційною діяльністю та територією. Для її характеристик картографічним методом виділяються складові територіальної структури. Надалі вирішення поставленої проблеми забезпечують чинники, що мають вплив на становлення і діяльність рекреаційного господарства і його складові. Можна гадати наступні чинники: природні, соціально-економічні, історико-географічні, еколого-географічні та інші ознаки, які характерні для території дослідження. Необхідно аналізувати вплив чинників, які прямо впливають на побудову рекреаційного господарства і внесок його у територіальному поділі рекреаційної діяльності.

Базуючись на порівняльному, географічному, статистичному та інших методах з'ясовується дія даних чинників на складові господарчого комплексу, характерні деталі розвитку його галузей. Основними чинниками їх діяльності регіону рекреаційні ресурси можливі до використання в майбутньому або застосовувались формуючись від суспільних потреб, і становлять рекреаційний потенціал. Аналізуючи визначення природноресурсного потенціалу території В.П. Руденка [17, с.5], робимо висновок, що рекреаційний потенціал території – це сукупна продуктивність її рекреаційних ресурсів як засобів виробництва і предметів споживання, яка виражається у їх суспільній споживчій вартості. Він є з'єднуючою ланкою між туристичною діяльністю і споживанням туристичних послуг.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЛЯ

2.1. Чинники та передумови розвитку

До складу Подільського туристичного району входять Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області. Площа району - 60,9 тис. км² або 10,1 % загальної території України. В районі мешкає 4187 тис. населення (рис.2.1, див. додаток Д, Е) [13].

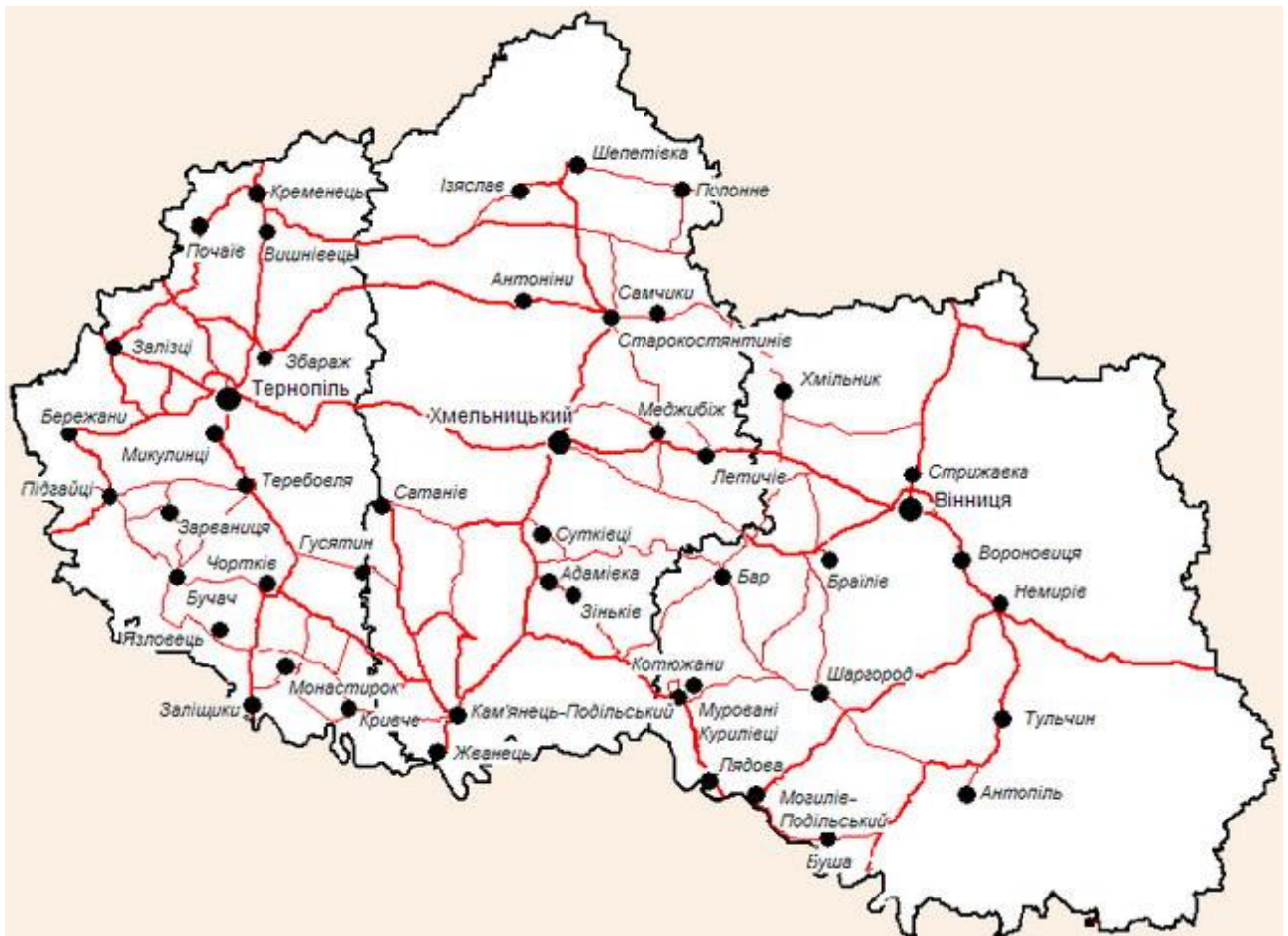

Рис. 2.1 Соціально-культурний ресурсний каркас території Подільського туристичного району

Джерело: [16]

Сучасний стан розвитку Подільського рекреаційного району характеризується успішним розвитком пізнавальної (зокрема паломницької, натуралістичної та культурно-історичної) рекреації; лікувальної (кліматолікування, а саме – спелеотерапія, бальнеолікування та грязелікування).

Лікувально-профілактичні послуги - це вид діяльності, своєрідна медична допомога, яка включає комплекс заходів, спрямованих на оздоровлення та лікування пацієнтів у стані, що на момент її надання загрожує життю, здоров'ю і працездатності, їх здійснюють професійно підготовлені працівники, які мають на це право.

За останні роки ринок лікувально-оздоровчого туризму Подільського району дещо модернізувався. Класичні курортні центри розширюються до поліфункціональних рекреаційних центрів, локалізованими на велику кількість споживачів. Наразі у глобальному плані збільшеється кількість людей, які прагнуть піклуватись про свій фізичний стан і відвідують антистресові програми.

Відомими кліматичними курортами Подільського району є:

- Заліщики, Сокілець, Печера (див. додаток З).

Родовища лікувальних грязей та озокериту:

- Микулинецьке родовище сапропелів, Настасівське та Війтівське родовище торфових грязей.

Бальнеологічні курорти в м. Сатанів, м. Гусятин та м. Немирів.

Бальнеогрязеві курорти у м. Хмільник та у с. Микулинці (див. додаток Ж, К)[32].

Особливої уваги потребує розгляд, перспектива освоєння та вклад інвестицій у курортне містечко «Сатанів», що розташовано в основі одного із найбільших у Європі за запасами мінеральних лікувальних вод типу «Нафтуса» Збручанського родовища. Збручанська вода типу «Нафтуса» залягає на глибинах 25-150 метрів. Ще глибше (438-640 м) виявлено хлоридно-натрієво-бромні води високої мінералізації, до 38 г/дц³. Сverdловину вперше було використано в грудні 1998р., і вода використовується у санаторії «Товтри» для лікувальних ванн. Завдяки збручанській «Нафтусі» Сатанів

стає одним з найкращих рекреаційних центрів України. Лише у санаторному комплексі «Товтри» щороку може відпочити та відновити сили 7-8 тис. рекреантів. Сатанів уже став містом-курортом загальнодержавного значення і має ще великі перспективи до подальшого зростання [22].

Бальнеологічний курорт Сатанів засновано 1985 року. У м. Сатанів на базі мінеральної води типу "Нафтуса" сформована курортна зона - оздоровчий комплекс «Поділля», готельно-оздоровчий комплекс «Сонячний прованс», санаторій «Аква Віта-Жива вода», санаторій "Збруч", профілакторій "Берізка", база відпочинку "Джерельце", санаторій «Перлина Поділля» [22].

Для повноцінного оздоровлення та лікування у Сатанові рекреантам пропонується:

- Бальнеологічний курорт (пиття води «Збручанська» типу Нафтуса).
- Медикаментозне лікування (при необхідності).
- Парафіно-озокеритові аплікації.
- Ванни (бішарні, хвойні, морські, гідромасажні, аеромасажні, гідромасаж для ніг, фотоманітолазерна ванна для ніг).
- Фізіотерапевтичний кабінет (гальванізація і лікарський електрофорез, УВЧ, ампліпульс, ультразвук, УФО, магнітолаzero терапія, імпульсне магнітне поле, дарсонвалізація).
- Інгаляції (з травами, масляні).
- Фітотерапія (жовчогінний, нирковий, глюкозознижувачий, грудний збір, заспокійливий).
- Ручний масаж.
- Механічний масаж.
- ЕКГ діагностика.
- Слепе і дуоденальне зондування.
- Лабораторна діагностика.

- Лікувальна фізкультура.
- Кишкові зрошення [24].

Містечко Заліщики на Тернопільщині є унікальним селищем-півостровом. Воно розташоване у глибокому яру Дністра. Дещо схожих до Заліщиків піснує лише два місця у світі: підкова Мармурового каньйону в США та Мозель у Франції [17].

Це єдина локація в Західних областях України з м'яким кліматом, через те він і був історично сформований. [14].

Заслуговує на окрему увагу Заліщанський санаторій для дітей, завдяки відпочинку в сауні та катанню на конях, дітки з ДЦП починають тримати голову, сидіти і навіть ходити. Нові технології важкої хвороби діток випробовують у Заліщицькому дитячому санаторії з 2007 року. Зараз цей заклад вважають одним із кращих в області, де працюють із дитячими артритами, остеохондрозами, сколіозами, ДЦП, неврологічними і серцево-судинними недугами [6].

Санаторій «Сокілець» знаходиться на крутому березі Південного Бугу, в 15 кілометрах від р. Немирова, в с. Сокілець. Санаторій забезпечений профільним устаткуванням. Наявні зони з можливістю водолікування, теплолікування, електролікування, лазерної терапії, масажний кабінет, лікувальної фізкультури, і мануальної рефлексотерапії, спелеокамера.

Здійснюється лікування:

-захворювання органів дихання; -захворювання опорно-рухового апарату;

-лікування супутніх захворювань; -патологія системи кровообігу;

-органів травлення; -сечовидільної системи;

- нервової системи [25].Будинок відпочинку «Печера» розташований на території мальовничого села Печера (Печора) Тульчинського району Вінницької області [2].

Будинок відпочинку «Печера» розташований в унікальній курортній зоні, відомої не тільки як благодатне місце для рафтингу і риболовлі, а так же своїм чистим лікувальним повітрям і сприятливою для відпочинку атмосферою [5].

Популярності у минулі роки набуло Гусятинське курортне містечко. У 1986 році Гусятину присвоїли статус курорту республіканського значення. Це селище - бальнеологічний курорт з використанням слабомінералізованої води з високим вмістом органічних речовин типу „Нафтуса” під назвою „Новозбручанська” і ропи високої мінералізації типу „Друскенінкай” під назвою „Гусятинська”. Санаторій "Збруч" як цілорічна бальнеологічна оздоровниця на 200 місць функціонує з 1980 року. Спеціалізація санаторію - урологія, гастроентерологія, захворювання опорно-рухового апарату [33].

Локальну воду часто співставляють з трускавецькою, доводячи, що вона дещо корисніша за лікувальними властивостями. Зауважують також її унікальну здатність виводити з організму радіоактивні ізотопи цезію і стронцію, що дає змогу оздоровлювати потерпілих від наслідків чорнобильської катастрофи [35].

Місто Немирів Вінницької області, а зокрема санаторний заклад «Авангард» складається, головним чином, у використанні унікальної радонової мінеральної води з місцевого родовища, одного з кращих в Україні. Завдяки цьому рекреантам вдається позбутися проблем, які пов'язані з кровообігом, опорно-руховою, нервовою системою, обмінними порушеннями в організмі [15].

Хмільник, що знаходиться у Вінницькій області - це унікальний радоновий курорт України і один з найстаріших міст Поділля на річці Південний Буг [3]. Починає свою історію з 1934 року. Базові лікувальні фактори - унікальна мінеральна радонова вода і лікувальна торф'яна грязь.

Спеціалізація курорту:

Лікування, діагностика і реабілітація пацієнтів із захворюваннями:

- опорно-рухового апарату;
- центральної та периферичної нервової системи;

- серця і судин;
- ендокринної системи;
- сечовидільної системи;
- жіночих та чоловічих статевих органів;
- шкіри [38].

Село Микулинці, рекреаційна діяльність якого бере початок ще з 1967 року славиться своїми цілющими сірчаними водами та торф'яними болотами місцевого родовища. Визнаним рекреаційним центром є санаторій «Медобори».

Санаторій розміщений у природній заглибині дуже близько до мінеральних джерел, що активно застосовуються для оздоровлення. Сірководнева вода типу “Мацеста” та сульфатно-гідрокарбонатне торфоболото поліпшують загальний кровообіг, покращують всі види обміну речовин, збільшують опірність організму, володіють антибактеріальною дією.

Доступність родовища із мінеральною натрій-хлоридною водою типу “Моршин” дозволяє рекомендувати її для вживання всередину, полоскання ротової порожнини, тюбажів. Суттєвий лікувальний ефект є також у натрій-хлоридній йодобромній воді в разі відпуску у вигляді хвойних та перлинних ванн, різноманітних душів, підводного масажу та скелетного витяжіння, плавання в басейні. [12].

Суттєві запаси збручанських родовищ здійснюють ймовірність на їх базі систему потужних оздоровниць. Мережа таких рекреаційних пунктів буде розташована уздовж Збруча в межах Товтр і на територіях Волочиського, Городоцького, Чемеровецького, Дунаєвецького, Кам'янець-Подільського та Новоушицького районів. Доречно також започаткувати розлив та реалізацію мінеральних вод у пляшках. Така перспектива стає все більш реальною [34].

На сьогодні розробляється план створення курортотолісу «Товтри» туристсько-рекреаційного типу. Головними сприятливими чинниками для цього є унікальні мінеральні води, потужні рекреаційні ресурси національного природного парку Подільські Товтри, безцінні пам'ятки національного історико-архітектурного

заповідника «Кам'янець» [37].

Досліджено багато родовищ столових вод, на п'яти з яких здійснюється розлив («Регіна», «Княжна», «Шумилівська», «Подільська», «Росяна»).

Великі можливості щодо рекреаційного розвитку мають Кременецький, Тернопільський, Заліщицький, Придніпровсько-Збручанський, Хмельницький, Вінницький та Могилів-Подільський рекреаційні райони [21].

В умовах значного загострення конкуренції, глобалізації та регіоналізації господарських зв'язків туристичній галузі недостатньо володіти ресурсним потенціалом для здійснення успішної економічної діяльності та розвитку. Конкурентні переваги галузі на міжнародному ринку залежать від зовнішніх умов функціонування. Розвиток туристичної галузі забезпечить приплив у країну іноземної валюти, сприятиме освоєнню менш розвинених районів регіону, дозволить включити у господарський обіг невикористані іншими галузями природні ресурси. Це дасть поштовх розвитку інфраструктури й сприятиме зайнятості місцевого населення. Тому визначення факторів, які впливають на розвиток туристичної галузі, та оцінка цих впливів є досить актуальною [6].

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні популярними в районі є такі курорти як Хмельник, Сатанів, Заліщики, Немирів. Розвивається санаторно-курортна база в Гусятині, Печері, Микулинцях, Скалі-Подільській.

У комплексі природних ресурсів слід виокремити мінеральні лікувальні води, які забезпечують ефективне функціонування санаторно-курортної рекреації, що розвинута у Хмельнику, Сатанові, Гусятині, Немирові та інших населених пунктах.

2.2. Структурно-динамічні характеристики

Необхідність розвитку інфраструктури та управління нею розуміється як соціальний процес. Основними властивостями інфраструктури туризму є: цілісність,

відносна стійкість, а також залежність показників розвитку туризму від сучасного стану інфраструктури. Для організації мобільного відпочинку, якого прагнуть сучасні туристи, необхідна наявність повноцінної системи інфраструктури туризму, відсутність хоча б однієї ланки в даній системі порушує повну задоволеність у потребах туристів.

Для вирішення завдань щодо розвитку сфери туристичних послуг України необхідно ввести відповідні зміни та доповнення до діючого законодавства з питань туризму; здійснити програму створення розгалуженої інфраструктури в галузі, провести реконструкцію матеріальної бази туризму; забезпечити цивілізовані умови щодо перетину кордону (прикордонний, митний контроль); відкрити туристичні представництва в зарубіжних країнах.

Найбільша кількість рекреантів обслуговується у Вінницькій області – 7936 чол., у Хмельницькій області - 5312 та у Тернопільській – 2318 (рис.2.2., див. додаток Л, М).

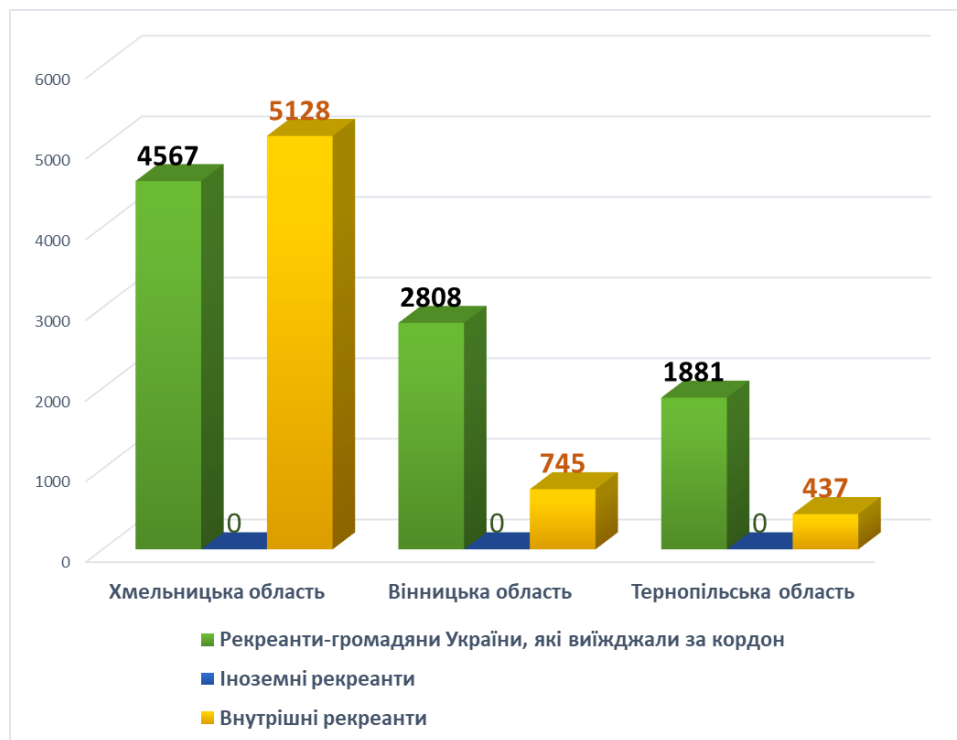

Рис.2.2. Розподіл туристичних потоків у 2020 р. по областях Подільського району
Джерело: [16]

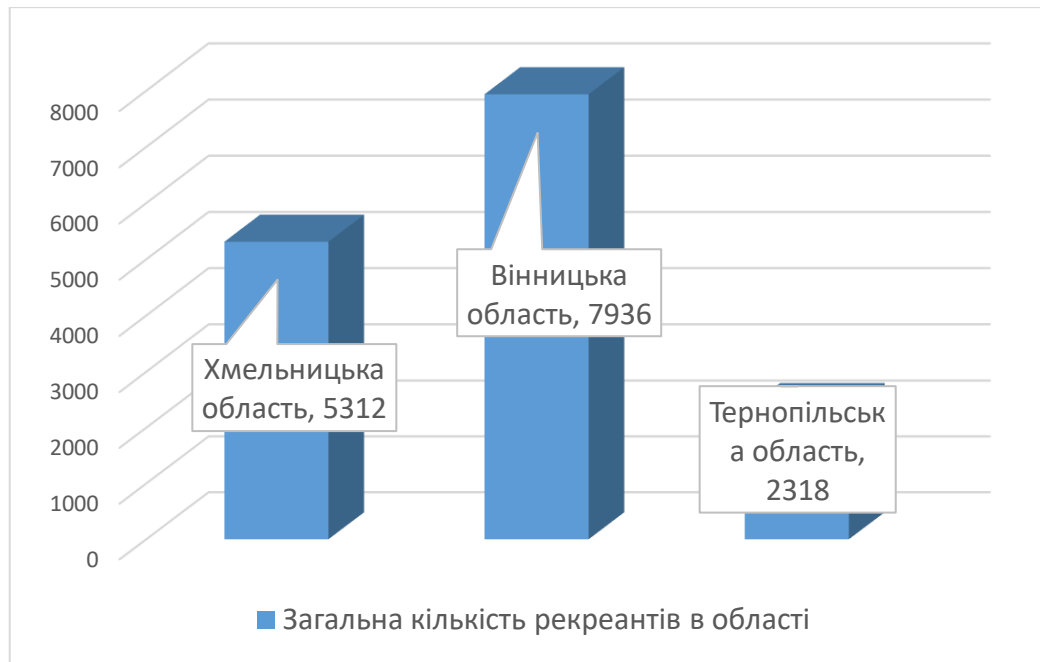

Рис. 2.3. Кількісний розподіл рекреантів у Подільському рекреаційному районі станом на 2020 рік

Джерело: [16]

Реалізація наведених заходів дозволить посилити темпи розвитку туристичної сфери, надасть можливість проводити активну загальнодержавну політику в цій важливій складовій економіки України, забезпечити дійову координацію заходів центральних та місцевих органів виконавчої влади, громадських організацій, що сприятиме збільшенню туристичних потоків на внутрішньому ринку туристичних послуг, створенню необхідних умов для швидкого розвитку суміжних галузей, організації нових робочих місць, збільшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів [2].

2.3. Територіальна структура

Рельєф Подільського туристичного району відрізняється великим різноманіттям. Пологі рівнини чергуються з горбогір'ями, глибокими річковими долинами з крутими схилами, ярами та балками. Туристичну привабливість регіону

збільшує наявність значної кількості спелеоресурсів. Тут розташовані найдовші гіпсові печери Європи – Оптимістична, Озерна та багато інших.

Річкова мережа району досить густа, представлена ріками, що входять до басейну Дністра (Золота Липа, Стрипа, Серет, Нічлава, Збруч, Гнила, Смотрич, Студениця, Ущиця, Мурафа), Прип'яті (Горинь, Іква, Вілія, Хомора, Случ), Південного Бугу (Соб, Рів, Згар, Десна, Бужок, Іква) та Дніпра (Рось, Роставиця, Гуйва). Вони цілком підходять для водних видів туризму, а їх пейзажні долини зачаровують ландшафтам. НЕймовірні емоції викликають водоспади на околицях сіл Рукомиш, Нирків та Русилів.

Джерела мінеральних вод, які слугують для лікування та профілактики захворювань шлунково-кишкового тракту та опорно-рухового апарату, регуляції обмінних процесів організму, виведення радіонуклідів, знаходяться біля Летичева, Кам'янця-Подільського, Сатанова, Полонного Хмельницької області, Конопівки та Настасіва Тернопільської області, Хмільника, Житників, Козятина та Литовця Вінницької області.

В рекреаційних цілях можливе впровадження об'єктів природно-заповідного фонду, найбільш значущими серед яких є природний заповідник Медобори та його філія - Кременецькі гори, національний природний парк "Подільські Товтри".

Виходячи з територіально орієнтованого характеру туристичної галузі, актуальними завданнями залишаються застосування географічних підходів до обґрунтування сутності та методів оцінювання туристичних ресурсів, виявлення та обґрунтування маркетингової сутності форм територіальної локалізації туристичної сфери, комплексного аналізу територіальної структури та регіональної диференціації туристичного продукту, обґрунтування геоекологічних нормативів, аналізу та оптимізації транспортно-територіальних систем як елементів туристичного продукту та як елементів інфраструктури регіону тощо [1].

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМНО-ПРОГНОЗНА ОЦІНКА РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ПРОФІЛАКТИЧНОЇ СИСТЕМИ ПОДІЛЛЯ

3.1. Проектування туризму на базі санаторного комплексу Хмільник

Хмільник – один з найвідоміших бальнеологічних курортів України та Європи. Знаходиться на південному заході Вінницької області, в 67 км від Вінниці. Місто Хмільник розташоване у чашовидній улоговині на невеликому острові, що утворюється двома рукавами Південного Бугу.

Клімат - помірно-теплий, м'який, без різких коливань температури, за санітарно-гігієнічними нормами відповідає так званій "зоні комфорту".

Основним лікувальним фактором курорту є мінеральні радонові води, які унікальні за своїм гідрогеологічним походженням та іонним складом і не мають аналогів серед відомих мінеральних джерел. Другий за значенням лікувальний чинник Хмільника - торф'яна грязь місцевого Війтівецького родовища. Сучасний Хмільник – це не лише дорогоцінний радоновий ресурс, а ще й життєдайний оазис найчистішого повітря (за рейтингом Держкомстату Хмільник потрапив у топ-5 найбільш екологічно безпечних міст України) [23].

Перлиною курорту по праву вважається профспілковий санаторій "Хмільник", сучасні корпуси якого комфортно розмістилися на околиці міста. Санаторій здатний одночасно прийняти для лікування і відпочинку 750 осіб [3].

Окрім традиційних для радонових оздоровниць опорно-рухового та неврологічного напрямків лікування, санаторій "Хмільник" позитивно показав себе у реабілітаційних програмах для пацієнтів з церебро-васкулярною патологією, цукровим діабетом, після перенесеного гострого інфаркту міокарда [4].

Послуги лікувально-профілактичної рекреації у санаторії надають досвідчені медпрацівники, до складу яких входять 40 лікарів різного фаху і 135 медичних сестер.

Важка праця колективу нагороджена престижною міжнародною нагородою Всесвітньої Федерації водолікування та кліматолікування (FEMTEC) "Краща оздоровниця року", перемогою у Всеукраїнському конкурсі якості, Національному рейтингу "Сумлінний платник податків 2010 року" у галузі медицини, нагородою "Бізнес-еліта Поділля" та ін. Санаторій "Хмільник" занесений до "Золотої книги ділової еліти України".

Очолює профспілковий санаторій "Хмільник" Заслужений лікар України, кандидат медичних наук, доцент Галаченко Олександр Олександрович.

Таблиця 3.1

Показання до лікування у санаторії «Хмільник» [38]:

✓ Захворювання опорно-рухового апарату.	
Остеохондроз хребта.	Деформуючий остеоартроз.
Реактивні артрити.	Мікрокристалічні артрити.
Хвороба Бехтерева.	Колагенові захворювання (склеродермія, дерматоміозит)
Травматичні ушкодження кісток і суглобів.	Хвороби позасуглобних м'яких тканин (хронічні бурсити, синовіти, тендовагініти, міозити).
✓ Захворювання центральної та периферичної нервової системи.	
Стан після видалення доброякісної пухлини мозку або мозкових оболонок.	Залишкові явища арахноїдиту, дієнцефаліту.
Наслідки черепно-мозкової травми	Неврози
Мононевропатія, поліневропатія	Радикуліти, плексити, поліневрити (токсичні та інфекційні)
✓ Захворювання серцево-судинної системи.	
Ішемічна хвороба серця (без нападів стенокардії та порушень ритму).	Інфаркт міокарда (16-20-й день від початку) при недостатності кровообігу не вище II А.
Кардіосклероз (в т.ч. післяінфарктний)	Стан після операцій на серці і судинах
Наслідки церебрального ішемічного або геморагічного інсульту	Транзиторні розлади мозкового кровообігу

Стан після операцій на магістральних судинах голови	Гіпертонічна хвороба не вище II Б стадії з доброякісним перебігом
Метаболічний синдром.	Порушення серцевого ритму після стабілізації стану.
Ревматизм з мінімальним ступенем активності.	Облітеруючі захворювання судин кінцівок.
Варикозне розширення вен.	Хронічні тромбофлебіти (не раніше 6 місяців після загострення). Трофічні виразки нижніх кінцівок.
✓ Захворювання ендокринної системи та розлади обміну речовин.	
Цукровий діабет I і II типу в стадії компенсації або субкомпенсації.	Діабетичні ангіопатії, нейропатії, остеопатії.
Гіпертиреоз 1-3 ступенів. Ожиріння 1-3 ступенів.	Сечокислий діатез.
✓ Гінекологічні захворювання.	
Хронічні запалення матки і придатків.	Порушення менструальної функції.
Безпліддя. Реабілітація після гінекологічних операцій.	Фіброміома матки (яка піддається консервативному лікуванню).
✓ Андрологічні захворювання.	
Хронічні простатити. Аденома простати.	Порушення статевої функції (імпотенція, еректильні дисфункції). Чоловіче безпліддя.
✓ Захворювання шкіри.	
Лускатий лишай (стаціонарна форма)	Нейродерміт
Екзема.	Псоріаз.

Лікувально-оздоровча база санаторію "Хмільник" – це [38]:

• радонотерапія (радонові ванни: загальні, напівванни, взхрові для верхніх и нижніх кінцівок, 2-х і 4-х камерні, радоново-перлинні, "сухі" радоново-вуглекислі; підводний душ-масаж, гідрокінезотерапія та вертикальне витягування хребта у басейні з радоновою водою, гінекологічні та дентальні зрошування);
• лікувальні ванни (вуглекислі, скипідарні, йодобромні, морські, хвойні, з пантогематогеном, аромаванни - пініментол, валеріана, розмарин);
• лікувальні ванни (вуглекислі, скипідарні, йодобромні, морські, хвойні, з пантогематогеном, аромаванни - пініментол, валеріана, розмарин);
• душі (циркулярний, ш'Арко, Віші, гідролазерний, дощовий, висхідний);
• сухе горизонтальне витягування хребта (щадний екстензійний вібратор Lung Weyland (Німеччина) дозоване розтягування хребта з вібромасажем, тепловим і електро-магнітним впливами, TRAComputer);
• кріотерапія загальна (кріослуна), локальна (кріомасаж);
• бювет мінеральної лікувальної води Збручанського родовища (аналог "Нафтусі");
• лікувальна фізкультура (групові та індивідуальні заняття з інструктором ЛФК, заняття на тренажерах, в тому числі на профілакторі Євмінова, теренкур);
• механотерапія (відновлення навичок самообслуговування та професійної працездатності);
• пелоїдотерапія (лікування торф'яною грязю Війтівецького родовища гальваногрязь, ректальні та вагінальні тампони, Пелодекс, Пелоїдодистилат);
• теплолікування (озокерито-парафінові аплікації);
• масаж (класичний, рефлексорно-сегментарний, сполучнотканинний, періостальний, точковий, вакуумний, вібромасаж, антицелюлітний масаж з термообгорткуваннями, загальний масаж з медом);
• багатофункціональні термомасажні ліжка; вібровакuumтерапія;
• електроміостимуляція (стимуляція м'язів, посилення кровообігу, ліфтинг);
• мануальна терапія усіх відділів хребта та суглобів;
• голкорефлексолікування;
• спелеотерапія (аналог соляних шахт Солотвино);
• озонотерапія (парентерально, озонована олія);
• карбоксітерапія (підшкірні ін'єкції вуглекислим газом);
• пневмопресінг-терапія (прискорення мікроциркуляції, що покращує реологію крові, трофіку тканин, лімфодренаж, нормалізує артеріальний тиск);
• високотонава біорезонансна (HiToP) терапія;
• мікрохвильова (надчастотна) терапія;
• екстракорпоральна ударно-хвильова терапія;

<ul style="list-style-type: none"> • фізіотерапевтичні методи лікування: електросон, електрофорез і ультрафонофорез лікарських препаратів, ампліпульстерапія, дарсонвалізація, індуктотермія, КВЧ, УВЧ-терапія, магнітотерапія, лазеротерапія, магнітолазерна терапія, "Біоптрон", УФО (локальне та загальне), синглетно-киснева терапія, інгаляції (в тому числі небулайзерні);
<ul style="list-style-type: none"> • інформаційно-хвильова терапія біологічно-активних зон; • остеоперіостальна акупунктура ефективний засіб купірування вертеброгенних та міофасціальних больових синдромів, терапії деформуючих артрозів, депресії, міопії, бронхіальної астми, цукрового діабету з використанням антигомотоксичних препаратів фірми Heel (Траумель С, Цель Т, Дискус композитум);
<ul style="list-style-type: none"> • гірудотерапія (лікування п'явками); • равликотерапія (використання гігантських африканських равликів Ахатін фуліка); • іхтіотерапія (використання рибок-лікарів породи Гапа Руфа); • ароматерапія; • фітотерапія (фітокисневі коктейлі, фіточаї, фітоінгаляції);
<ul style="list-style-type: none"> • фітопаросауна (вплив на організм трав'яним паром з використанням цінних масажних масел в спеціальній кедровій діжці); • стоунтерапія (масаж розігрітим камінням);
<ul style="list-style-type: none"> • баротерапія; гідроколонотерапія; • кишкові зрошення відварами трав;
<ul style="list-style-type: none"> • лікування захворювань простати, розладів потенції, чоловічого безпліддя - масаж простати і сім'яних пухирців, ЛВТ-терапія (вплив локального від'ємного тиску), іонофорез гідрокортизону, траумелю, грязеві тампони, гідролазерний висхідний душ, порожнинний електронагрівач для гіпертермії простати;
<ul style="list-style-type: none"> • мовна реабілітація з логопедом-афазіологом (відновлення власної мови, розуміння мови оточуючих, вправи по віднові втрачених можливостей читання, рахування, написання) в хворих після інсульту;
<ul style="list-style-type: none"> • психотерапія (групова, індивідуальна), сутестія, аутотренінг; • подологічна корекція (гігієнічна обробка стопи, видалення гіперкератозів, корекція росту нігтів, лікування грибкових уражень, тріщин, поверхневих виразок тощо) для профілактики ускладнень цукрового діабету;
<ul style="list-style-type: none"> • центр стопи (діагностика стопи, виготовлення індивідуальних устілок, підпятників, вкладкишів); • лікування захворювань очей (лазерна стимуляція органу зору, ультразвукова терапія ока, дарсонвальтерапія нижніх повік, електростимуляція зорових нервів);
<ul style="list-style-type: none"> • дієтотерапія, кліматотерапія; • індивідуальні програми навчання методам самоконтролю хворих ("Школа хворого на цукровий діабет");
<ul style="list-style-type: none"> • лікарська терапія (медикаментозна, гомеопатія).

Розташування санаторію усамітнене. Розміщено дев'ять спальних корпусів, два з яких обладнані ліфтами. Поблизу корпусів - англійські газони, квітники, альтанки, каскадний фонтан.

У одно- й двомісних номерах зі всіма зручностями, а також номерах категорії "люкс" і "апартаменти" для відвідувачів створюють справжній родинний затишок та комфорт. Невід'ємною послугою є також супутникове телебачення, інтернет, радіо, праска, холодильник, фен тощо. В переважній більшості номерів є балкон або лоджія.

Наявність окремої котельні забезпечує підтримку оптимальної температури в номерах і подачу гостям гарячого водовідведення.

Гості, що проживають у санаторій на власному транспорті, забезпечуються паркуванням.

Гнучка система ціноутворення та різноманітний термін поселення дозволяють максимально пристосуватися до побажань гостя, його можливостей та потреб.

Невід'ємною складовою організації надання рекреаційних послуг у профспілковому санаторії «Хмільник» є раціональне харчування, яке значно підвищує ефективність впливу на організм специфічних курортних факторів. Лікувальне харчування складається з 15 видів дієтичних столів за системою попереднього замовлення страв. Меню різноманітне, збалансоване не тільки за основними хімічними інгредієнтами (білки, жири, вуглеводи), але і за вмістом амінокислот, мінералів й вітамінів. До складу раціону входять: м'ясо, риба, молочні вироби, соки, свіжі овочі та фрукти.

У санаторії "Хмільник" для приготування їжі використовуються продукти виключно високої якості, екологічно чисті та сертифіковані. Харчування в оздоровниці може задовольнити найвибагливіші смаки. Кухарі дбають про достатній набір страв у щоденному раціоні з тим, аби санаторна їжа за час лікування не встигла набриднути відвідувачам.

До послуг гостей постійно доступні кваліфіковані консультації лікаря-дієтолога і медичних сестер з дієтології. Лікарі нададуть корисні поради щодо харчування навіть після закінчення курсу оздоровлення в санаторії "Хмільник".

Хворим з підвищеним вмістом цукру, а також пацієнтам із зайвою вагою пропонуються спеціальні програми, передбачаючі розвантажувальні дні, гіпокалорійні дієти (з індивідуальним підрахунком калорійності страв), набір дієтичних продуктів харчування, до складу яких входять замітники цукру, достатня кількість рослинної клітковини, вітаміни, мікроелементи, що дає можливість ефективно корегувати масу тіла та розлади обмінних процесів. За бажанням можна замовити комерційне харчування.

Дві зали їдальні задля комфорту рекреантів оснащені сучасними кондиціонерами й вільно вміщують в одну зміну всіх відпочиваючих.

3.2. Суперечності та проблеми розвитку

Аналіз стану вітчизняного туристичного ринку свідчить про те, що розвиток туризму в Україні перебуває лише на початковій стадії. Збільшення потоків внутрішнього та в'їзного туризму станом на сьогодні зменшується через певні негативні фактори, а саме: недостатній розвиток туристичної інфраструктури; недосконалість нормативно-правової бази; економічна та політична нестабільність у країні; низький асортимент послуг; відсутність комплексного бачення країни як перспективної туристичної дестинації; недосконалість реклами українських туристичних центрів за кордоном [4].

Головною проблемою функціонування Подільського рекреаційного району, на думку Охріменко А. Г., є те, що показники щодо розміщення, кількості та якості рекреаційних центрів регіону не відповідає сучасним вимогам і потребам [15].

Розвиток закладів рекреаційного комплексу гальмує певні економічні, інвестиційні та організаційні проблеми, які вимагають негайного вирішення. При немає реальних інвестицій, притаманні низький рівень сервісу, нерозвиненість інфраструктури, висока конкуренція з боку іноземних курортів, зниження доступності послуг санаторно-курортного комплексу для населення, суперечлива екологічна ситуація в районі (рис.3.1., див. додаток Н).

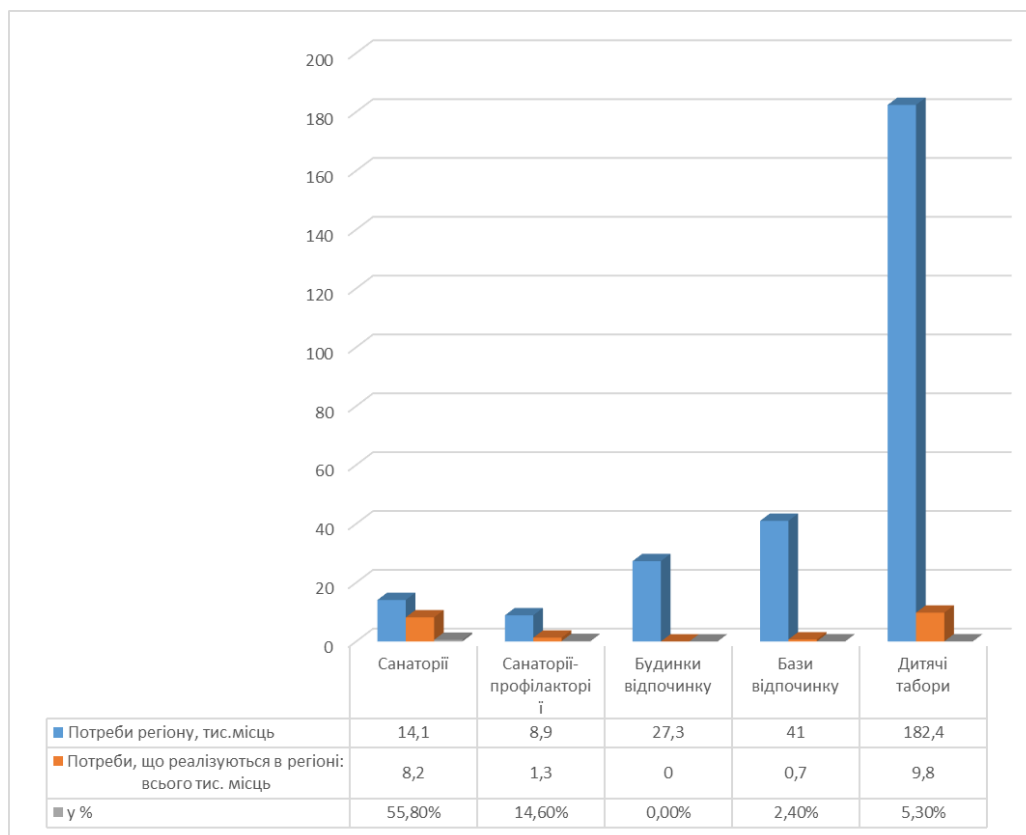

Рис.3.1. Розрахунок потенційних потреб населення Подільського району в рекреаційних закладах

Джерело: [16]

Розміщення, кількість та якість рекреаційних закладів Подільського регіону не є достатньою для наявних запитів. Цим зумовлена необхідність розробки нових підходів до розвитку мережі рекреаційних закладів і законодавчого забезпечення комплексного використання потенціалу рекреаційних ресурсів, резервування

територій для відпочинку, санаторно-курортного лікування і туризму та створення їх кадастру [18].

Задля усунення зазначених негативних факторів розвитку санаторно-курортного комплексу доцільно:

- реалізувати державну соціальну політику щодо подальшого підвищення рівня та якості життя населення;
- підвищити ефективність державного регулювання рекреаційної сфери;
- розробити та впровадити комплекс заходів з метою залучення інвестицій для розвитку інфраструктури рекреаційного комплексу;
- удосконалити системи інформування про можливості рекреаційно-курортної галузі країни в цілому, позиціонувати Україну на світовому ринку рекреаційно-курортних послуг як великий центр лікування та реабілітації;
- розвивати інформаційно-рекламну й маркетингову діяльність рекреаційних установ;
- збалансувати цінову політику та якість основних і додаткових рекреаційних послуг, впроваджувати систему знижок;
- удосконалити організацію діяльності рекреаційно-курортних закладів, спрямовану на зменшення витрат з їх утримання та здешевлення вартості путівок;
- підприємствам рекреаційного сектору приділяти більше уваги розробці та впровадженню інноваційних заходів для індивідуалізації курортної пропозиції та формування нових вітчизняних брендів на ринку рекреаційних послуг України;
- забезпечення рекреаційних установ кваліфікованими фахівцями [31].

Вирішення усіх цих недолівків дозволить ефективно розвивати рекреаційну сферу, створити доступний та ефективний ринок оздоровчих послуг для максимального задоволення попиту населення. У свою чергу все це буде сприяти покращенню фінансового стану рекреаційних закладів та подальшому розвитку інфраструктури України.

Отже, можна стверджувати, що Подільський район має значні можливості щодо створення потужного рекреаційного комплексу. В першу чергу це стосується природно-ресурсної бази та культурно-історичних ресурсів. Перспективними видами рекреаційної діяльності є оздоровчо-лікувальна та пізнавальна рекреація. Важливою проблемою є забезпечення курортного комплексу розвиненою інфраструктурою, яка б відповідала світовим стандартам, сприяла підвищенню його конкурентоспроможності. Її розвиток потребує вирішення територіально-функціональних, соціально-економічних, екологічних проблем і завдань.

3.3. Обґрунтування ефективних напрямків лікувально-профілактичної діяльності

Поділля є одним із найперспективніших районів країни щодо розвитку рекреаційного туризму. Тут можуть надалі успішно розвиватись такі його види: оздоровчий, пізнавальний, сільський, екологічний, релігійний, спелеологічний та ін.

Таблиця 3.3

Основними передумовами подальшого розвитку організації рекреаційних послуг в районі є [31]:

рекреаційні ресурси: сприятливі ландшафти, мінеральні лікувальні води, пам'ятки історії, культури, архітектури;	зручне геополітичне і транспортне положення, оскільки через район проходять важливі шляхи державного і міжнародного значення;
історичний аспект, що виявляється в етнографічній культурі: тут відбулось своєрідне змішування народів;	відносно сприятлива екологічна ситуація;
соціально-економічні особливості регіону, зокрема низький рівень індустріалізації території, що може сприяти розширенню матеріально-технічної бази туризму;	потреби ринку щодо пропозиції туристичного продукту, який має нові особливості та якості.

Потужному розвитку рекреаційних послуг в сфері екологічного туризму в районі сприятиме діяльність Національного природного парку «Подільські Товтри». Позитивний вплив на активізацію туристичної діяльності в районі може мати сполучний розвиток НПП «Подільські Товтри» та Державного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», який розташований на території цього парку [20].

Перспективною курортною місцевістю району і країни є Збручанське родовище мінеральних вод типу «Нафтуса», одне із найбільших у світі. За деякими оцінками, можлива одночасна місткість цього курорту – 100 тис. осіб. Необхідним для розвитку санаторної бази є модернізація місцевих курортів, а також перепрофілювання деяких баз відпочинку, що розміщені в місцях із запасами мінеральних вод під санаторно-курортне лікування. У подальшому можливе використання Дністровського водосховища з геліотерапевтичними цілями майже цілорічно. Останнім часом у районі удосконалюється організація надання рекреаційних послуг в сфері сільсько-зеленого туризму [19].

Оскільки особливістю Поділля є наявність маленьких містечок зі значним потенціалом пам'яток історії та культури, пов'язаних із життям і діяльністю визначних осіб, це може сприяти розвитку екскурсійних маршрутів різної спеціалізації: літературних, архітектурних, мистецьких, історичних [10].

ВИСНОВКИ

Проаналізувавши усе вищевикладене, можна зробити наступні висновки та узагальнення. У загальному розумінні під рекреаційною послугою розуміється будь-яка діяльність чи вигода, яку надають клієнтові на спеціалізованих територіях поза місцем його постійного проживання, й у вільний від роботи час, щоб відновити його фізичні та психологічні сили, задовольнити спортивні, здоровчі, пізнавальні інтереси тощо.

Рекреація включає в себе три форми проведення вільного часу – туризм, курортно-профілактичне лікування та оздоровлення, відпочинок.

Сферу рекреаційних послуг визначено як соціальноорганізовану систему, функціонування якої спрямоване на обслуговування споживачів рекреаційних послуг (рекреантів), що реалізуються на ринку послуг як самостійний продукт.

У цілому можна виокремити такі види рекреаційних послуг за функціональним призначенням: курортно-лікувальні та профілактично-оздоровчі, культурно-пізнавальні та культурно-розважальні, культурно-освітні та розвиваючі, спортивно-оздоровчі, організації професійно-ділової рекреації, організації промисельної рекреації, організації сільського туризму, розважальні.

Класифікація рекреаційних послуг містить також практичне значення. Вона структурує знання, надає змогу глибше зрозуміти сутність рекреації, допомагає задовольнити ряд будь-яких потреб з урахуванням особистих можливостей та вподобань кожного з рекреантів.

Сьогодні популярними в Подільському рекреаційному районі є такі курорти як Сатанів, Гусятин, Немирів (бальнеологічної спеціалізації); Хмільник та Микулинці (бальнеогрязьової спеціалізації), а також кліматичні курорти у містах Заліщики, Сокілець та Печера.

Таким чином у ході проведення наукового дослідження було досягнуто головної мети – розглянути та проаналізувати організацію надання лікувально-

профілактичних послуг в Подільському рекреаційному районі. Поставлені завдання допомогли якнайповніше розкрити ключові аспекти дослідження.

Отже, рекреаційна діяльність, зокрема надання рекреаційних послуг, у даному регіоні є перспективними, проте існують певні проблеми, які обмежують їх розвиток і за умови їх подолання відбудеться значний прогрес у функціонуванні усіх рекреаційних систем району.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беркова О. П., Борисюк О. А., Дудник І. М. Географічний регіон як об'єкт туристичного маркетингу / О.П.Беркова, О.А.Борисюк, І.М.Дудник // Вісник Київського Національного Університету імені Тараса Шевченка. Географія: Наук. зб. – К.: ВПЦ Київський Університет, 2019. – Вип. 1(74). – С.75 -82.
2. Беркова О. П., Дудник І. М. Роль туристичної інфраструктури в розвитку соціально-економічної системи / О.П.Беркова, І.М.Дудник // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «Теоретичні і прикладні напрямки розвитку туризму та рекреації в регіонах України», присвяченої 70-річчю утворення Льотної академії НАУ. Збірник наукових праць / За заг. ред. д.г.н. О.В. Колотухи. – Дніпро: Середняк Т. К., 2021. 162 с.
3. Величко В.В. Організація рекреаційних послуг: навч. посібник / В.В. Величко. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 202 с.
4. Зозуляк О. В. Проблеми розвитку туристичного бізнесу в Україні / О.В.Зозуляк // Теорія, практика та інновації розвитку туристичної і готельно-ресторанної індустрії: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конф., 29-30 трав. 2017 р. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. – 91-92с.
5. Зозуляк О. В. Соціально-психологічні аспекти розвитку туризму та рекреації / Стратегічні перспективи туристичної та готельно-ресторанної індустрії в Україні: теорія, практика та інновації розвитку: збірник матеріалів Всеукр. наук.-прак. інт.-конф., 31 жовтня 2017 р. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. – 144-145 с
6. Зозуляк О. В. Фактори розвитку туризму в Україні / О.В.Зозуляк // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав, 2019. – Вип. 55. – 8-9 с

7. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги ХХІ, 2008.
8. Коваленко Ю.О. Формування конкурентоспроможного ринку міжнародних туристичних послуг в Україні: дис. на здобуття ступеня канд. екон. наук: спец. 08.05.01 / Коваленко Юлія Олександрівна. – Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – Київ, 2006. - 20 с.
9. Коваль П.Ф. В'їзний туризм: навч. посібник / П.Ф. Коваль. – Ніжин: Лук'яненко В.В., 2010. – 304 с.
10. Лабскір В. М. Туристичні об'єкти України: навч. посібник / В. М. Лабскір. – Харків: НТУ «ХП», 2002. – 175 с.
11. Масляк П.О. Рекреційна географія: навч. посібник / П.О.Масляк. – К.: Знання, 2008. – 343 с.
12. Мироненко Н.С. Рекреационная география / Н.С. Мироненко, И.Т. Твердохлебов. – М.: МГУ, 1981. - 208 с.
13. Новикова В. І. Територіальна рекреаційна система як форма організації рекреаційної діяльності / В. І. Новикова // Укр. геогр. журнал. – 2003. – № 2. – С.55-59
14. Охріменко А.Г. Регіональні проблеми розвитку РТК Подільського регіону // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – Випуск 3. – Тернопіль: "Економічна думка". - 1999.- С. 99-102.
15. Охріменко, А.Г. Удосконалення територіальної організації рекреаційного комплексу Подільського регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. / А.Г. Охріменко / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України. — К., 2001. — 18 с.
16. Потенціал розвитку в'їзного туризму в Україні. URL: http://tourlib.net/books_ukr/vt4-2-3.htm
17. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України: навч. посібник / В. П. Руденко. – К.: ВД «К. – М.Академія» – 1999. – 568 с.

18. Свида І.В. Сучасний стан, актуальні проблеми та перспективи розвитку вітчизняного ринку туристичних послуг / І.В.Свида // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород, 2009. – № 28(3). – С. 64–69.
19. Скрипник Н. Я. Рекреаційна географія: навч. посіб. / Скрипник Н. Я., Сердюк А. М. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – 296 с
20. Смаль І.В. Основи географії рекреації та туризму: навч. посіб. / І.В. Смаль. - Ніжин: НДПУ, 2004. - 264 с.
21. Стафійчук В. І. Рекреалогія. Навчальний посібник / В.І.Стафійчук. – К.: Альтерпрес, 2006. – 264 с.
22. Сучасний стан та перспективи розвитку санаторно-курортного комплексу України. URL: file:///C:/Users/ADMIN/Downloads/VSUNU_2014_8_4.pdf
23. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: підр. для студентів географ. спец. вищих навч. закл. / О.Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
24. Туристична та санаторно-курортна галузь області. URL: http://www.adm-km.gov.ua/?page_id=1562
25. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. Посібник / Н.В.Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
26. Шаблій О.І. Основи загальної суспільної географії / О.І. Шаблій. – Львів: Видавн. центр ЛНУ, 2003. – 444 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Базові визначення рекреаційної послуги

*Складено за Величко В. В [3]

Автор	Визначення
О.Бобирєва	<ul style="list-style-type: none"> - це праця втілена в ту чи іншу споживчу вартість, яка спроможна задовольнити наступні потреби населення: - у відтворенні фізичної, психічної, інтелектуальної та творчої енергії розтраченої в процесі життєдіяльності, насамперед під час праці; - в отриманні забезпечення та позитивного життєвого досвіду; - у розвитку та вдосконаленні фізичних, творчих та інтелектуальних здібностей; - у забезпеченні підтримки здоров'я та профілактики захворювань. - є кінцевим результатом діяльності у сфері забезпечення рекреаційних потреб населення, має основні характеристики, властиві будь-якій послугі: неосяжність, не збереженість, невіддільність від об'єкта і джерела, мінливість якості. Економічний ефект від надання рекреаційних послуг виражається в прибутку рекреаційних підприємств, підвищенні продуктивності праці, зростанні сукупного ВВП і нематеріального капіталу нації.
Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фону України затвердженого Наказом Міністерства природи України від 22.06.2009 № 330	<ul style="list-style-type: none"> - є послуга зі споживчими властивостями і собівартістю, що надається з метою забезпечення потреб рекреантів; - є продуктом рекреаційної діяльності, яка представлена як діяльність, спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму, санаторно-курортного лікування, любительського та спортивного рибальства, полювання тощо.
М.Покоłodна	<ul style="list-style-type: none"> - це система заходів, зв'язаних з використанням вільного часу для оздоровчої, культурно-пізнавальної діяльності людей на спеціалізованих територіях, і характеризується, у порівнянні з іншими видами діяльності, зміною розмаїттю, незвичністю поведінки людей і самоцінністю процесу
В.Новикова	<ul style="list-style-type: none"> - послуги, що забезпечують та відновлюють здоров'я, задовольняють культурні, інтелектуальні потреби, підтримують духовний і фізичний розвиток особи, нормальну життєдіяльність споживача.
О Соловйова	<ul style="list-style-type: none"> - це спеціально організована програма діяльності та обслуговування, яка реалізується на ринку послуг як самостійний продукт. Це послуги, які сприяють відновленню життєдіяльності, задовольняють усі потреби людей, пов'язані з їхньою діяльністю у вільний час.

Класифікація видів рекреаційних послуг

*Розроблено автором на основі наукової праці Новикової В. І [16]

Ознаки класифікації послуг	Види послуг
відповідно до видів діяльності рекреантів і часового обмеження на їх здійснення	<ul style="list-style-type: none"> - <i>туристські</i> (надаються туроператорами і турагентами для організації туризму, тобто подорожування у будь-який спосіб не менше, ніж 24 год., з обов'язковою ночівлею у місці здійснення туристської діяльності); - <i>екскурсійні</i> (тривають не більше доби, але без організації ночівлі); - <i>культурно-дозвілєві</i> (обмежені кількогодинним вільним часом добового циклу та 1-2 днями тижневого циклу і полягають у тому, щоб отримати відповідне до потреб особистості духовно-інтелектуальне обслуговування); - <i>послуги курортно-профілактичного лікування та оздоровлення</i> (спрямовані на підтримання або покращення стану здоров'я, самопочуття, тобто відносяться до психофізичної рекреації та відповідають вільному часу добового, тижневого і річного циклів).
за функціональним призначенням	<ul style="list-style-type: none"> - <i>курортно-лікувальні та профілактично-оздоровчі</i> (лікувально-профілактичні процедури, які надає медичний персонал у санаторіях, будинках відпочинку, пансіонатах та ін.); - <i>культурно-пізнавальні та культурно-розважальні</i> (послуги екскурсодів, гідів-перекладачів при організації оглядових і тематичних екскурсій по визначних місцях, музеях, виставках, послуги артистів театрів, філармоній тощо); - <i>культурно-освітні та розвиваючі</i> (послуги бібліотекарів, керівників клубів, гуртків, секцій у палацах і будинках культури та ін., викладачів додаткових навчально-освітніх курсів тощо); - <i>спортивно-оздоровчі</i> (послуги провідників та інструкторів із пішогодного, водного, гірськолижного, велосипедного, кінного, спелеологічного та інших видів спортивного туризму, тренерів спортивних секцій, організаторів занять і змагань на стадіонах, іподромах, у басейнах та ін.); - <i>організації професійно-ділової рекреації</i> (послуги організаторів виставок, ярмарок, конференцій, екскурсодів на підприємства, виробництва тощо); - <i>організації любительського мисливства, рибальства</i> (послуги егерів при організації мисливства, професійних рибалок або працівників риболовецьких господарств при організації риболовлі); - <i>організації сільського (зеленого) туризму</i> (послуги в основному власників садиб у сільській місцевості, де можуть відпочивати рекреанти); - <i>розважальні</i> (послуги диск-жокеїв, барменів, офіціантів тощо).
залежно від задіяння у рекреаційній та інших сферах господарства	<ul style="list-style-type: none"> - <i>цільові</i> (послуги туроператорів і турагентів, лікувально-оздоровчих, культурно-освітніх, культурно-пізнавальних, розважальних закладів); - <i>нецільові</i> (транспортування, розміщення, харчування, побутового, інформаційно-рекламного, банківсько-страхового обслуговування та ін.).
за фінансовими витратами	<ul style="list-style-type: none"> - <i>платні</i> (плата за рекреаційні послуги може бути повною або частковою); - <i>безкоштовні</i>; - <i>послуги з повною оплатою</i>; - <i>послуги з частковою оплатою</i>.

Різновиди послуг в рекреаційній сфері

Законодавчі акти та їх види, які регулюють сферу рекреації в Україні

*Складено за Величко В. В [3]

Вид законодавчого акту	Назва законодавчого акту
Закони України	Про туризм (від 15.09.1995 № 324/95-ВР)
	Про курорти (від 05 жовтня 2000 р. № 2026-III)
Укази Президента України	Про деякі заходи щодо розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфери України (11 березня 2003 р. № 207/2003)
	Про заходи щодо забезпечення реалізації державної політики у галузі туризму (від 14 грудня 2001 р. № 1213/2001)
	Про заходи щодо розвитку туризму і курортів в Україні (від 21 лютого 2007 р. № 136/2007)
	Про підтримку розвитку туризму в Україні (від 02 березня 2001 р. № 127/2001)
	Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004-2015 роки (від 28 квітня 2004 № 493/2004)
Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України	Державна програма розвитку туризму на 2002 – 2010 роки (від 29 квітня 2002 р. № 583, ред. від 25 травня 2006 р. № 754)
	План заходів щодо державної підтримки розвитку сільського туризму на 2006-2010 роки (від 03 липня 2006 р. № 373-р)
	Заходи щодо розвитку іноземного і внутрішнього туризму (від 27 червня 2003 р. № 390-р, ред. від 16 травня 2007 р. № 738)
	Стратегія розвитку туризму і курортів (від 06 серпня 2008 р. № 1088)
	Державна стратегія регіонального розвитку на період 2015 року (від 21 липня 2006 р. № 1001)
	Концепція розвитку санаторно-курортної галузі (від 23 квітня 2003 р. № 231-р)
	Стратегічні напрями та завдання щодо залучення міжнародної технічної допомоги і співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями на 2009 – 2012 роки (від 03 вересня 2009 р. № 1156-р)
	Державна програма соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим на період до 2017 року (30 вересня 2007 р. № 1067)
Накази Міністерства культури та туризму України	Галузева програма туристичного забезпечення в рамках підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу (від 28 грудня 2007 р. № 1784/0/16-07)
Державні національні стандарти	ДСТУ 4268:2003 “Послуги туристичні. Засоби розміщення. Загальні вимоги”
	ДСТУ 4269:2003 “Послуги туристичні. Класифікація готелів”
	ДСТУ 4527:2006 “Послуги туристичні. Засоби розміщення. Терміни та визначення.

Соціально-культурний ресурсний каркас території Подільського туристичного району

*Складено за [16]

Об'єкти Світової спадщини ЮНЕСКО на мапі Подільського рекреаційного району та кандидати на їх включення

Об'єкти Світової спадщини на мапі

● — Пункти геодезичної Дуги Струве

● — Букові праліси Карпат та інших регіонів Європи;

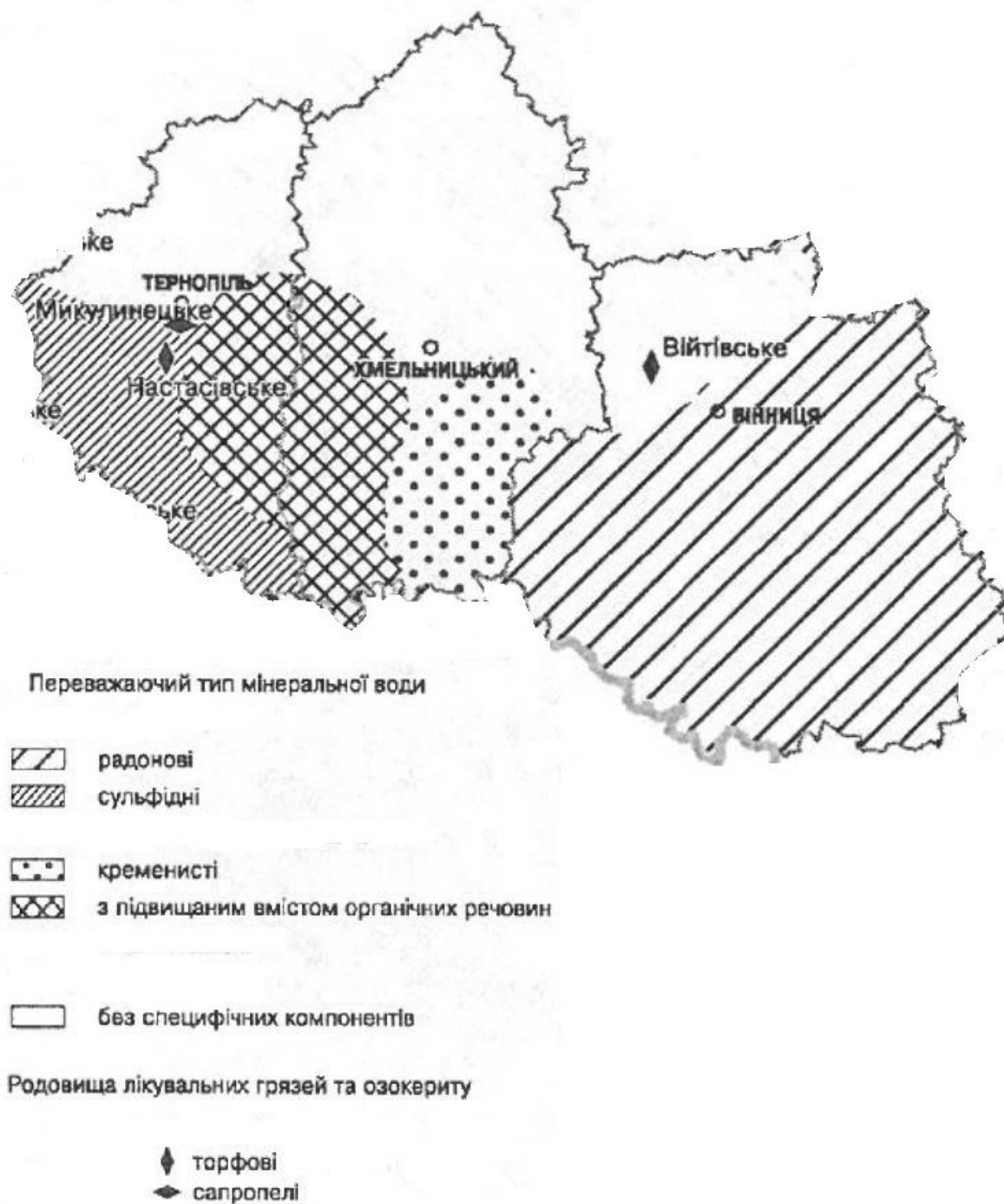
Сатанівський
заказник

Кандидати на включення до Світової спадщини на мапі

● Кам'янець-
Подільська
фортеця

*Розроблено автором за даними сайту Wikipedia.com «Список об'єктів Світової спадщини ЮНЕСКО в Україні»

Бальнеологічні рекреаційні ресурси Подільського району

*Складено за Стафійчуком В.І

Кліматичні курорти Подільського рекреаційного району

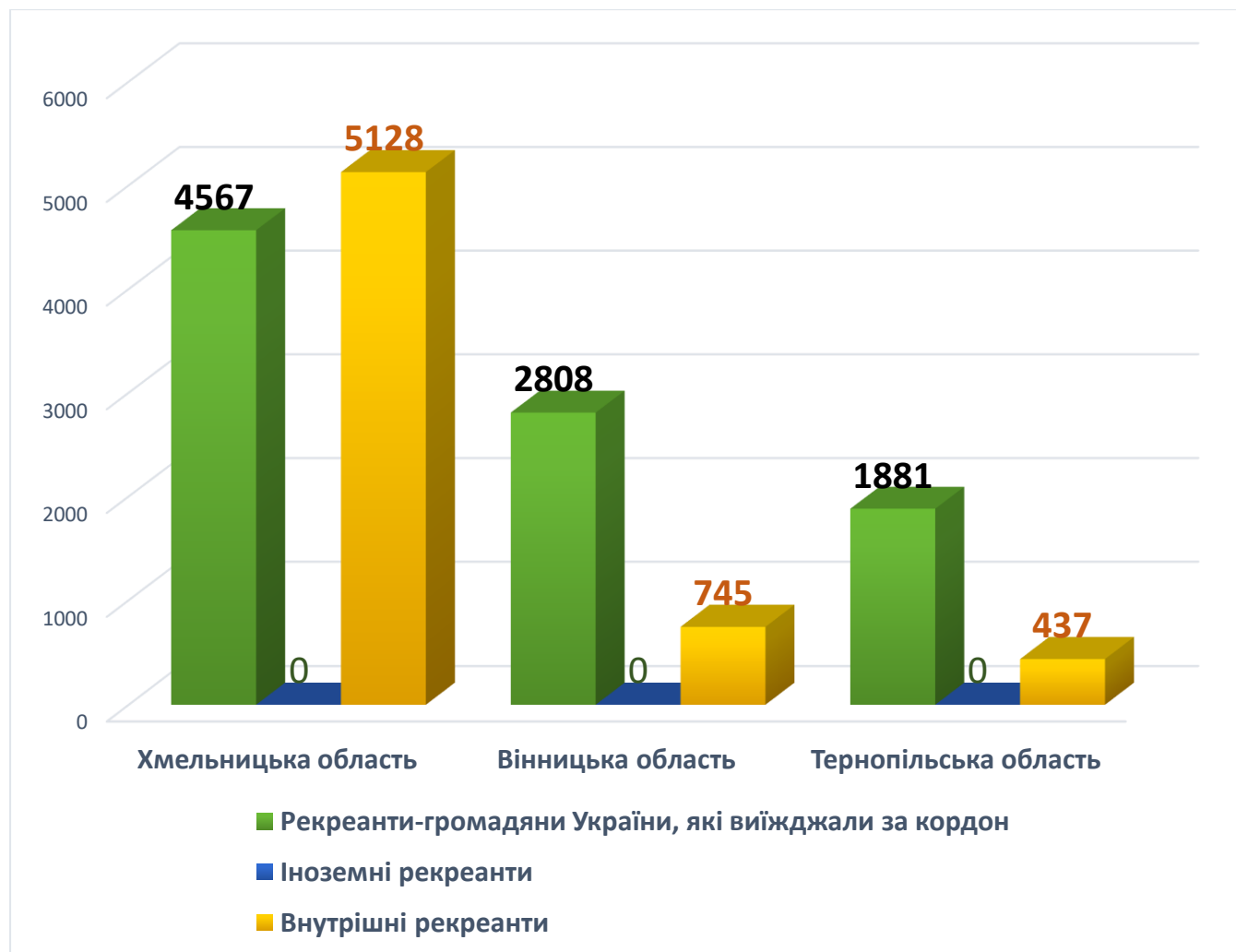
*Складено за Стафійчуком В.І

Курорти Подільського району та їх спеціалізація

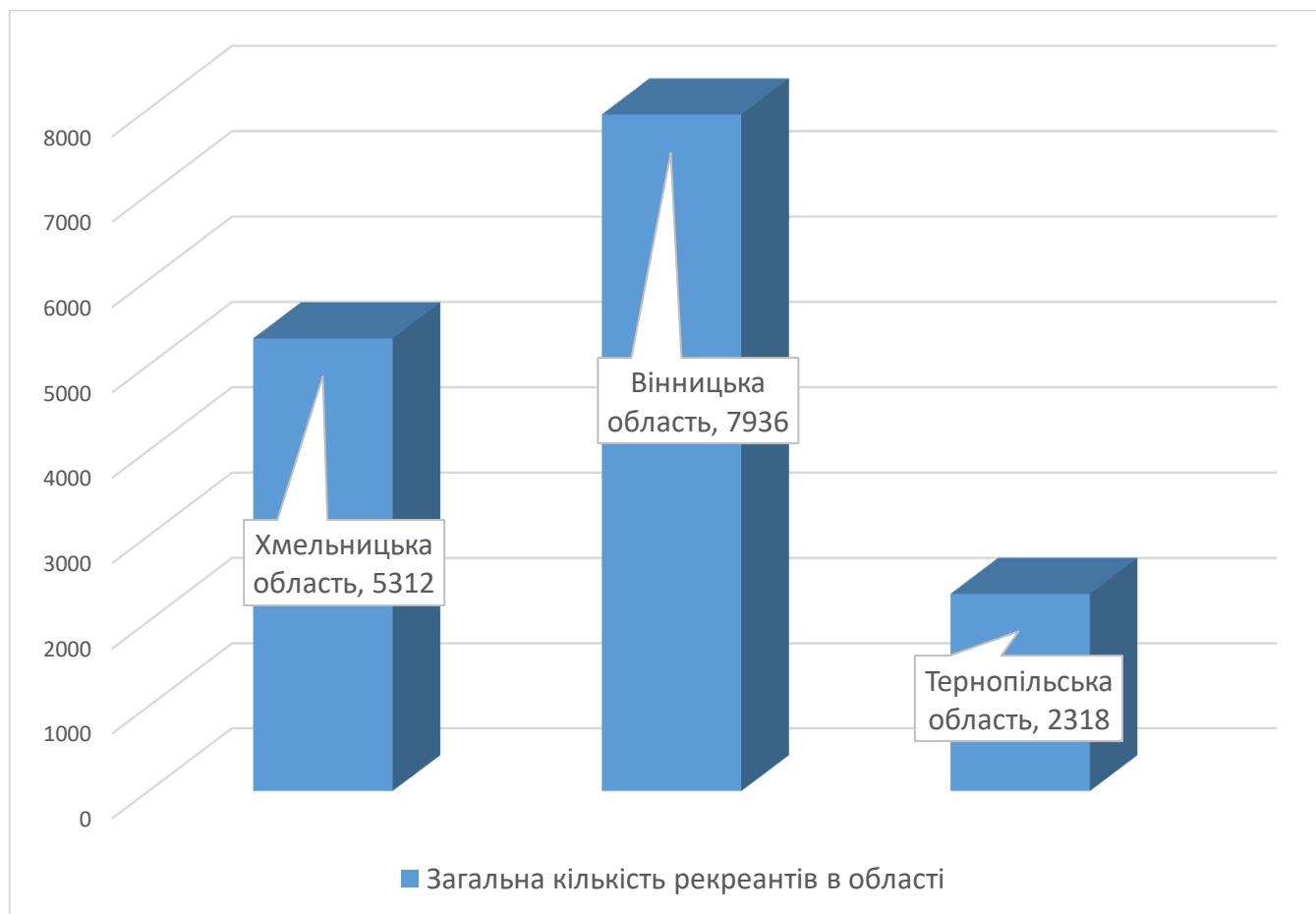
*Складено за Стафійчуком В.І

Розподіл туристичних потоків у 2020 р. по областях Подільського району

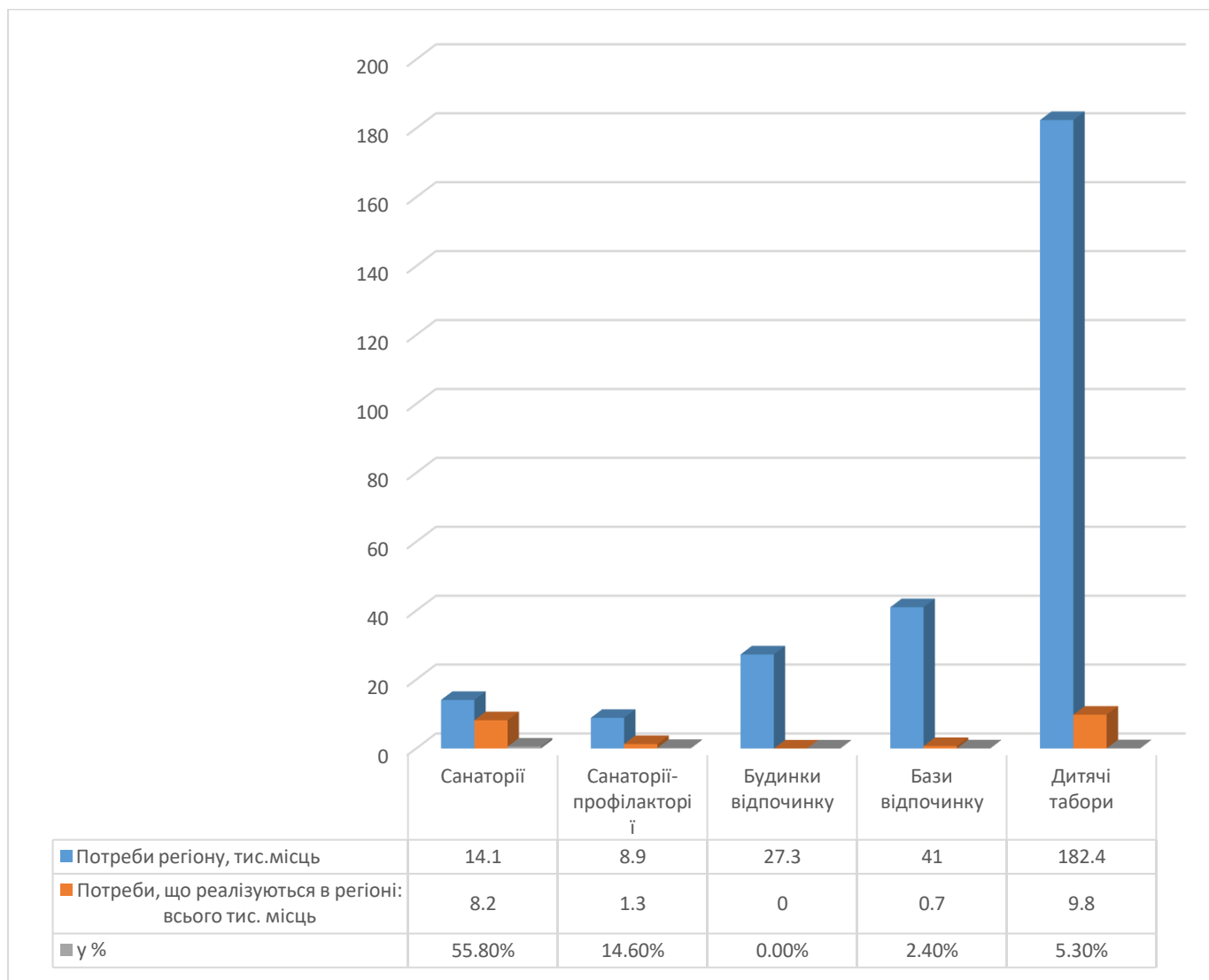
*Розроблено автором за даними сайтів головних статистичних відділів України

Кількісний розподіл рекреантів у Подільському рекреаційному районі станом на 2020 рік

*Розроблено автором за даними сайтів головних статистичних відділів України

Розрахунок потенційних потреб населення Подільського району в рекреаційних закладах

*Розроблено автором на основі наукової праці Охріменко А. Г.